

EL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ
I DE LA INDÚSTRIA ENTRE 1903 I 1923

MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA

Tesi doctoral dirigida pel doctor
Josep Termes i Ardévol

Josep Termes

- (328) V. la nota 300 d'aquest capítol.
- (329) V. la nota 306 d'aquest capítol.
- (330) V. supra, p. 478.
- (331) "Acció", abril 1932, p. 42. Recordem que la Secció de Propaganda, organitzava un audició de ballets, el 24 de setembre per a festejar l'obertura completa del Centre. V. la nota 124.
- (332) "Acció" d'octubre i desembre de 1918, p. 5, així ho indiquen.
- (333) "Acció", febrer 1919, p. 11.
- (334) "Acció" de desembre de 1919, a març de 1920, p. 11. El 30 de novembre hom posava en escena Papallones de Pous i Pagés i el "juquet" La meva dona, a cura de la companyia d'August Barbosa.
- (335) El 25 de desembre de 1919, hom representava La creu de la masia i Els tres tombs de Campmany; el 26 de desembre, Senyora àvia vol marit de Pous i Pagés; el 11 de gener de 1920, Jugar a casats -- d'Ignasi Iglesias i L'amor vigila de Poal Aragall; el 18 de gener de 1920, Els últims Rovellats de Lambert Escaler; el primer de febrer, L'Arlesiana de Daudet ("Acció" de desembre 1919 a març -- 1920, p. 13 i 14). El 29 de febrer de 1920, la companyia de l'actriu Ramona Mestres escenificava al Centre Maria Rosa de Guimerà i Tot cor d'Aulés; el 19 de març, la companyia que dirigia Jaume Borràs, representava L'alcalde de Stilmonde de Maeterlink, i Un interior de Manuel Folch i Torres; el 28 de març, després d'una conferència d'Adrià Gual sobre teatre, la seva Escola Catalana -- d'Art Dramàtic escenificava Cridon i Amina de Goethe, traduïda al català per Joan Maragall, i Les humils violetes de Victorià Vives ("Acció" d'abril de 1920, p. 8; "El Diluvio", 17 de març de 1920.) El 4 d'abril de 1920, dins de les festes de l'aniversari, hom posava en escena Don Gonzalo o l'orgull del gec d'Albert Llanas i El pintor de Miracles de Rusiñol (v. la nota 235 d'aquest capítol) El 23 de maig, a la tarda, hom representava Ditxós termòmetre -- dels germans Coromines Prats i La senyora Marieta d'Ignasi Iglesias; i, a la nit, l'obra patriòtica La nostra parla, en homenatge a Ignasi Iglesias, amb una gran assistència de socis que omplien a vessar el local i aplaudien l'obra així com les poesies -- que Iglesias llegiria al final, entre elles la dedicada Als voluntaris catalans ("Acció" de juny de 1920, p. 7). El 30 de maig, finalment, es cloïa la temporada amb L'ànima és meva de Guimerà,

feta també en homenatge a aquest darrer "després de la seva enèrgica actuació catalanesca en els darrers Jocs Florals de Barcelona" ("Acció" de juny 1920, p. 7, i juliol 1920, p. 6).

Subratllem, també, que Francesc Llinàs representaria la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del Centre a les reunions -- que se celebraven al Centre Nacionalista Català "per a tractar del foment del teatre líric català" ("Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 13).

(336) El 17 de novembre es representava La mare de Rusiñol ("Acció" de desembre de 1920, p. 5); el 15 de gener de 1921, El místic del mateix autor ("Acció" de febrer de 1921, p. 5). El 11 de febrer de 1921, la companyia teatral de Vila-Daví representava al CADCI, i per primer cop a Barcelona, després de la seva estrena a Reus, La cançó del vell Cabrés de Ventura i Cassol ("Acció" de febrer 1921, p. 5, i de març 1921, p. 8). El 6 de març, hom escenificava Els savis de Vilatrista de Rusiñol; i el 19 de mateix dia, -- La santa de Martí Ciol i Els sense cor d'Apel.les Mestres, amb una assistència, en ambdues ocasions, que omplia mitja sala --- ("Acció" d'abril 1921), p. 7); el 3 d'abril, Sol solet d'Àngel Guimerà i L'eterna qüestió d'Avel·lí Artís, i el 17 del mateix mes El pati blau i Flors i Violes ("Acció" de maig 1921, p. 9); el 7 de maig, El monjo negre de Pitarra, dins de les festes de l'aniversari del CADCI; i el dia 15, La dama alegre de Puig i -- Ferrater ("Acció" de juny 1921, p. 2 i 7, i "El Diluvió" del 14 de maig de 1921).

(337) El 2 d'octubre de 1921, hom escenificava L'enemic amor de Miquel Palol; el 8 d'octubre, la companyia d'Adrià Claramunt representava L'heroi de Russinyol; el 22 d'octubre, Sang blava de Pous i Pagés, a part de la representació, el 10 de setembre, de l'obra Joan Dalla d'Àngel Guimerà ("Acció" d'octubre 1921, p. 7, i de novembre 1921, p. 7, i 8). El darrer butlletí esmentat, en comentar l'obra Joan Dalla, remarcava que "caldría que tothom s'imposés de ço que va passar en 1714 i sabés consolidar l'esperit d'en Joan Dalla i el manifestés, i el practiqués per damunt de tot ço que no significués una intransigència en el problema de la nostra causa" ..

El 27 de novembre de 1921, s'estrenava al Centre l'obra històrica, La Remensa de Burgas ("Acció" de novembre de 1921, p. 8; i "Acció"

de gener de 1922, p. 6 que reproduïa uns versos de la mateixa), precedida de la lectura d'una exposició històrica introductòria, redactada per Rovira i Virgili.

El 11 de desembre hom representava Foc Nou d'Ignasi Iglesias; el 25 de desembre, La barca i L'Esquetlla de la Torratxa; el 15 de gener de 1922, La llum dels ulls d'Avel·lí Artís i Quan les orelles tornin de Miquel Saperas; el 29 de gener, Silenci d'Adrià Gual i La dona de gel de J. Ventura Rodríguez ("Acció" de gener 1922, p. 7; "Acció" de febrer 1922, p. 7 i 8; i "El Diluvió", del 28 de gener de 1921). Amb motiu del tercer centenari de Molière, el CADCI feia representar L'avar, l'onze de març, i El misàntrop el 18 del mateix mes, a cura de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic, dirigida per Adrià Gual ("Acció" de març 1922, p. 12, i d'abril 1922, p. 11; "El Diluvió", 18 de març de 1922). El 30 d'abril, el mateix grup posava en escena Judit de Welp d'Àngel Guimerà, dins de les festes de l'aniversari del CADCI; el 14 de maig, L'endemà de bodes de Pous i Pagés, ("Acció" de juny 1922, p. 10); i el 4 de juny, El lliri d'aigua de Pitarra. ("Acció" de juliol de 1922, p. 17, i "El Diluvió" del 2 de juny de 1922).

Assenyalem també la projecció d'algunes pel·lícules al Centre, - com, per exemple, El cardenal, el 13 de novembre de 1921, ("Acció" de desembre 1921, p. 8).

- (338) Al marge de la temporada que fineix.- "Acció" de juny 1922, p. 10-11. Aquest comentari subratllava el fenomen del "retraïment dels socis en les funcions de teatre que es celebren en el Centre. Els motius d'aquest fenomen? No els sabem. La Secció ha esmergat tota la cura necessària a l'organitzar funcions. En aquesta temporada s'ha donat entrada a obres d'autors estrangers de fama mundial, sense descuidar els catalans de més prestigi. I en tots dos casos, no hem vist mai que l'anunci d'una bona obra i d'una bona companyia cridés l'atenció deguda. (...) No serà, -- creiem, pel cost de les localitats, per tal com creiem que són pla bé molt més econòmiques que cap teatre públic. No creiem, tampoc, serà per deficiències de representació, que molt bé es pot dir, que la cura empleada en aquest aspecte, ofereix, quasi diríem, un grau notable de depuració. Doncs, si en tot això no hi sabem trobar una excusa justificable, com i de quina manera s'ha portat a terme aquest fenomen? No voldríem semblar crus, solament

acabarem recomanant que un hom s'incorpori al camí que es seguia dos o tres anys endarrera."

(339) Hom representava Nora d'Ibsen.- "Acció" de setembre de 1922, p. 9 i d'octubre de 1922, p. 9. Recordem, també, que la vigília del 11 de setembre de 1922, hom representava La reina jove de Guimerà la festa organitzada pel CADCI al Teatre Tívoli, prevista, en principi, per a completar els actes d'afirmació nacionalista del 10 de setembre (V. la nota 279 d'aquest capítol).

(340) La Memòria de la Secció de Propaganda. Curs 1922-1923, manifesta que, en "començar la nostra actuació, malgrat el precedent anterior, hi havia el ferm propòsit de continuar donant les representacions teatrals que s'havien organitzat sempre des de bastants ençà. Aquest nou i valentós intent, dolorós és el dir-ho, fracassà completament en la primera representació que es donà. Allavors s'establí el criteri de no donar-ne cap més que no tingués un èxit assegurat per endavant." Les conseqüències foren que la celebració de sessions teatrals restà "quasi bé nul·la".- "Acció" de setembre de 1923, p. 12. "Acció" d'octubre de 1922, p. 9, en canvi havia assenyalat l'assistència d'un "públic bastant nombros" a aquella representació.

La mateixa Memòria remarcava que, a diferència del que havia passat amb el teatre, "les audicions de sardanes s'han prodigat, -- gairebé una cada setmana. I és que les audicions de sardanes, totes, completament totes, s'han vist coronades amb un èxit afalagador."

(341) El teatre i l'actual temporada.- "Acció", desembre 1922, p. 8. "per aquest motiu el Centre no vol fer teatre. El nostre Centre és un valor cabdal a Catalunya i això fa necessari que es posi sempre a l'avantguarda, donant llum i exemple en totes les coses que es relacionin amb l'obra nacionalista. Els nostres consocis han de saber apreciar l'altesa de mires que guia el Centre en -- aquesta conducta, inspirada en el seu gran amor al nostre Teatre Nacional."

Esmantem, enfi, la representació de La dama enamorada de Puig i Ferrater, el 8 d'abril de 1923, dins de les festes de l'aniversari del CADCI.- "Acció", maig 1923, p. 12.

(342) "Acció" d'abril 1920, p. 8.

(343) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 230;

"Acció", abril 1920, p. 8. "El Diluvio", 6 de març de 1920. V. supra, p. . "(...) aquest engrescament del nostre personatge -Eugeni d'Ors- pel doctrinari del federalisme s'exacerbà amb posteritat a la seva sortida de la Mancomunitat, ja que d'altra banda Pi i Margall fou al seu temps prou avançat en la qüestió social perquè continuament l'invoquessin esquerrans i sindicalistes. Amb una evocació a Pi i Margall clogué una important conferència el 23 de març de 1926 al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, la mateixa entitat on, els darrers dies de l'any 1909, havia inaugurat aquell Cicle de Conferències d'Educació Civil amb una mena de pregària cívica a les escultures d'Empúries coincidència que l'orador es complagué a remarcar dient que, cada vegada que l'esperit social decandia (precisament la conferència s'intitulà L'actual depressió de l'esperit patriòtic i civil de Catalunya) calia aferrar-se a un símbol esperançador. Després de la Setmana Tràgica havien servit Venus o Esculapi, ara seria suficient la imatge de Francesc Pi i Margall, ja que el federalisme seria la solució del futur. L'endemà de la Guerra s'anomenarà Socialisme i Vida Senzilla, pronosticà a Bilbao en ple conflicte bèl·lic. El vaticini encara era vigent ----afegia-, perquè Jean Jaurés llegia El Nuevo Régimen pimargallià. Si el nostre personatge en la part doctrinal parlà una mica a la manera d'allò que en el llenguatge popular se'n diu l'Embolica que fa fort, en la part que podríem anomenar sentimental, la conferència, que reflecteix l'estat d'esperit del Xènius subsegüent a la seva destitució, devia ésser sensacional, segons es desprèn de l'únic extracte que n'he pogut llegir i que es troba a "La -- Publicidad" -del 24 de març de 1920-, ja que a La Veu les activitats d'Eugeni d'Ors posteriors al 1920 foren sistemàticament silenciades.

(...) en un to de catalanisme exaltat. S'han acabat els anys de les desercions -afirmà-, ja no se'n van a Madrid els pintors que no venien prou quadres a Barcelona o els actors que obtenien baixes liquidacions al Teatre Romea. Han passat els dies en què se vendia -segueix el text castellà de "La Publicidad"- la primogenitura patriòtica por el plato de lentejas del trimestre(...) Hemos entrado en el periodo de poder resistir las tentaciones su-

882

premas. Nosotros no desertaremos nunca. Nos quedaremos en nues-
tro puesto y mantendremos vivo el ideal de nuestra juventud. El
hablar dulcísimo de Cataluña será siempre nuestra lengua (...).
El Ateneo de Madrid hubiera querido que estas palabras se pro--
nunciasen en lengua extraña y en aquella casa. Hablaremos, sin
embargo, en catalán y en esta casa catalana de horizontes anchos.
JARDÍ, E.- Eugeni d'Ors.- Barcelona, 1967, p. 197-199.

- (344) HURTADO, A.- Conferència al Centre Autonomista de Dependents del
Comerç i de la Indústria, sobre el tema: L'actual depressió de
l'esperit patriòtic i civil de Catalunya, dins de Pensament polí
tic i social. 1875-1950.- Barcelona, 1977, p. 334-347. "El Dilu--
vio" del 10 d'abril de 1920, "El Diluvio" del 13 d'abril de 1920,
i "El Diluvio" del 14 d'abril de 1920 que reproduïx també el --
text complet de la conferència. V. el comentari sobre les dues
conferències a cura de Carlos Costas Álvarez, Después de unas con
ferencias a "El Diluvio" del 18 d'abril de 1920.
- (345) HURTADO, A.- Quaranta anys d'advocat.- Barcelona, 1969, p. 385-
386.
- (346) A part del CADCI, hi assistien, entre altres, la Cambra de la In-
dústria, l'Ateneu Barcelonès, l'Associació Protectora de l'Ense-
nyança Catalana, la Unió Catalanista, la Unió Vinyaters de Cata-
lunya, l'Associació d'Enginyers Industrials, La Lliga de Defensa
Industrial i Comercial, l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mè-
diques de Catalunya, i els col·legis d'advocat i procuradors.-
"El Diluvio", 11 d'abril de 1920.
- (347) "El Diluvio", 11 d'abril de 1920.
- (348) La premsa informaria extensament d'aquesta campanya. V. així --
"El Diluvio" del 15, 16, 20, 21, 23, 24, 29 i 30 d'abril de 1920,
del 5 de maig, i del 3 i 4 de juny de 1920
La campanya consistiria bàsicament en l'exigència que fos sos-
trreta Catalunya de la jurisdicció del Tribunal Suprem. En aquest
sentit, el president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legisla-
ció, en representació de totes les entitats adherides a la cam-
panya, adreçava, el 12 d'abril de 1920, una comunicació al Pre-
sident del Consell de Ministres que es conclouia amb aquella de-
manda, a part de la manifestació de la necessitat que fos res--
pectat al Codi Civil, l'article 12 del qual que reconeixia la
vigència de les institucions jurídiques forals. Les comunica--

cions, manifestacions, declaracions i telegrams de les diverses agrupacions o corporacions catalanes que participaven en aquest moviment o s'hi anaven solidaritzant, anirien igualment en aquesta direcció.

Entre les diverses corporacions i entitats que palesaren la seva adhesió a la campanya i protestaren per les sentències del Tribunal Suprem, esmentem, a part de les ja assenyalades, l'Economia d'Amics del País, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, Catalunya Agrària, estudiants de la Universitat, l'Associació Catalana d'Estudiants, la Junta Permanent del Segon Congrés Universitari Català, la Junta Directiva del Col·legi Notarial de Barcelona, el degà del Col·legi d'Advocats de Cervera, la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, entitats nacionalistes de tot Catalunya, periòdics de Barcelona i de les diverses contrades, ajuntaments com el de Reus, Lleida, Gandesa, Sitges, etc.

Les conferències i els mítings es produïrien igualment per diverses contrades del Principat.

- (349) "Acció", maig 1920, p. 2; "El Diluvio" del 17, 20 i 21 d'abril de 1920. Per a convocar els ciutadans al míting, el CADCI editaria un cartell, en el qual manifestava: Catalans: L'organisme de l'Estat espanyol que té per missió administrar justícia, el Tribunal Suprem, acaba de declarar incompatible amb l'interès social i amb l'ordre públic el règim civil de Catalunya. Ha trencat el pacte solemniament fet per el mateix Estat en discutir-se el Codi Civil, de que respectaria el Dret Català. Ha declarat els nostres costums civils incompatibles amb la legalitat vigent. Per a fer, enfront d'aquest agravi, un acte de virilitat catalana, - per a aconseguir que siguem sostrets de la Jurisdicció d'un Tribunal que així ens tracta, us convidem al míting que ha organitzat el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (...)."

Tot referint-se a aquest míting, Amadeu Hurtado assenyala a les seves memòries (p. 386), com el local del CADCI "havia esdevingut el casal predilecte de totes les manifestacions catalanistes d'ençà que la Lliga estava un poc al marge de les agitacions del moment. Com és natural el problema concret de la successió dels impúbbers no interessava gaire els habituals del Centre. Precisament aquells dies m'havien demanat i jo havia accedit a prendre

part en un cicle de conferències que en deien d'orientació, i parlant amb alguns directius que em feien explicar l'objecte del -- gran míting anunciat, es mostraven decebuts en saber que es tractava d'una qüestió d'herències que difícilment podia afectar els seus companys. Però la protesta es va fer aviat popular, en adonar-se que sota d'aquell problema successor hi havia tota la substància de les reivindicacions catalanes, perquè no es volia defensar solament una llei antiga del país, sinó el dret de Catalunya a fer-se la pròpia llei."

Subratllem també que el míting havia de celebrar-se el 18 d'abril i fou ajornat al 22 "por orden gubernativa".- "El Diluvio" del 17 d'abril de 1920.

- (350) "Acció", maig 1920, p. 2-3. "El Diluvio" del 23 d'abril de 1920. Hi prendrien la paraula Joan Torrens, president del CADCI; Lluís Massot i Balaguer, Albert Bastardas, Manuel Carrasco, Maspons i Anglasell, Maluquer i Viladot, degà del Col.legi d'Advocats; Pere Rahola i Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat.
- (351) "Acció", maig 1920, p. 3. Segons "El Diluvio" del 23 d'abril de 1920, a la sortida "nutridos grupos de entusiasta jóvenes entonaron Els Segadors i La Marsellesa. Diéronse vivas a Cataluña y a Irlanda." Segons el butlletí "Acció" esmentat, "s'improvisà entre els assistents una manifestació que en ésser destruïda pels policíes, varen agafar-hi 21 individus. Foren duts a la presó d'on mercès a l'esforç de tots, varen sortir-ne l'endemà a les vuit del vespre."
- Entre els detinguts, hi figuraven Ramon Ràfols i Camí, Manuel Juliacs i Mata, i Domènec Latorre i Soler, tots tres del CADCI. V. la relació de detinguts a "El Diluvio" del 24 d'abril de 1920. Pel que fa a les conclusions del míting, aquestes segons "El Diluvio" foren llegides per Maspons i Anglasell i aprovades per unanimitat: 1. "Proclamar la necesidad de que inmediatamente se sustraiga de la jurisdicción del llamado Tribunal Supremo de Justicia el territorio de Cataluña"; 2. "Declarar públicamente que los catalanes consideraremos como un agravio el continuar sometidos al referido tribunal".
- "Tot seguit -escriu Hurtado al seu llibre citat, p. 386- la qüestió passava al Parlament amb una proposició del nostre company Joan de Déu Tries de Bes demanant que es prenguessin disposicions per a impedir que la jurisprudència alterés el Dret en-

vaint la funció legislativa. El debat va durar dos dies amb la intervenció de juristes catalans, diputats de totes les filiacions polítiques, cadascun des del seu punt de vista, com Layret, Bertran i Musitu, Salvatella i Josep Milà i Camps; també pronuncià un discurs en termes molt sentits i molt respectuosos de les essències del Dret Català el cap del partit conservador Eduardo Dato. No es va prendre en definitiva cap decisió, però manifestament l'autoritat del Tribunal Suprem en aquesta matèria va quedar prou malmesa per a poder esperar que s'evitaria una reincidència en la seva actitud."

- (352) "El Diluvio", 30 d'abril de 1920.
- (353) La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, segons "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 12, comunicaria als directors del periòdic "Euzkadi" i del Partit Nacionalista Basc "La Joia amb què en el Centre són rebudes les noves dels actes successius en què es manifesta l'esperit patriota del poble basc". Igualment, la mateixa secció contribuïda amb 25 pts. a la subscripció que el periòdic citat havia obert "per a erigir un mausoleu a En Joan de Urkizo, nacionalista assassinat en una lluita en la via pública a Bilbao". Més endavant, en una altra avinentesa, l'octubre de 1920, la Secció de Propaganda del Centre felicitava els membres de la Junta Directiva de la Joventut Basca, en ésser absolts" del procés que se'ls instruïa per instigació de llurs seculars enemics" alhora que hom feia vots "per a l'alliberament de les pàtries subjugades".- "Acció", novembre 1920, p. 5.
- (354) Així, per exemple, el desembre de 1919, felicitava Emmanuel Brousse per haver sortit elegit diputat pels Pirineus Orientals ("Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 13); igualment adreçaven una lletra de solidaritat i encoratjament a l'Orfeó Català de Mèxic davant l'incident amb l'ambaixador espanyol que els feu retirar la bandera catalana del balcó del seu casal ("Acció" cit., p. 12), el febrer de 1920 felicitava Artur Hardinge, ambaixador britànic a Madrid, en ésser "elevat a un alt càrrec prop del govern anglès", "planyent-nos a l'ensem de que s'allunyi de nosaltres l'home que en aquells dies en què es clamava per l'autonomia, pronuncià en banquet aliadòfil del Majèstic Hotel (V. nota 295), paraules de gran afecte i d'un alt sentit de justícia per el moviment nacionalista de Catalunya"; el març de 1920 ho feia també amb el

Centre Nacionalista Català de Nova York, centre recentment constituït i al seu animador Josep Gelabert; igualment adreçava una comunicació en el mateix sentit a Fontbernat creador del Cor Català de Perpinyà ("Acció" d'abril de 1920, p. 7).

- (355) "Acció", abril 1920, p. 8. Segons aquest butlletí, la "major -- part d'ells ens han respost, prometent-nos fer-ho així".
- (355 Bis) "Acció" de juny de 1920, p. 1.
- (356) V. la nota 51 d'aquest capítol.
- (357) El juliol de 1920, el CADCI convocava una reunió, a la que hi assistien entitats diverses com l'Associació Catalana d'Estudiants, Nostra Parla, etc., la qual decidia d'obrir al CADCI una oficina que assessorés el públic respecte l'ortografia dels rètols en català, i nomenava l'entitat Nostra Parla com a directora de la campanya ("El Diluvio", 25 de juliol de 1920). "La Veu de Catalunya" prestava una col.laboració activa, i Nostra Parla editava diversos rètols o cartells per a ésser usats per comerços i tota mena d'establiments, a part d'altres mesures de sensibilització general en aquest sentit. V., a més de "El Diluvio" esmentat, "Acció" de setembre de 1920, p. 9; "Acció" d'octubre de 1920, p. 1; i "El Diluvio" del 28 d'agost de 1920. Segons --- "Acció" d'abril de 1932, p. 42, el més reeixit de la campanya -- fóra "assolir l'adaptació de rètols com Tancat, Falta aprenent, Preus econòmics, dels quals esgotem el tiratge".
- (358) V., pel que fa a l'impacte de la mort de Terence Mac Sweeney, - PI DE CABANYES, G.- Octubre 1920, dol per la mort del batlle de Cork. Barcelona, "Serra d'Or", octubre 1970, p. 45-47.
- (359) "Acció" d'octubre de 1920, p. 7. "Aquesta entitat nostra -hi llegim també-, composta de vuit mil homes perteneixents a la modesta professió de dependents de comerç, ha volgut aixecar la seva veu fins a vos, per a expressar-vos l'esgarrifança que tota Catalunya experimenta davant l'heroica, la sublim i a l'hora tràgica actitud de l'Alcalde de Cork. (...) Aquest home excepcional, que d'ençà del seu empresonament ratifica dia darrera dia, la seva voluntat indomable de sacrificar la vida, per la seva concepció de la Pàtria, un home com aquest que posseeix una tal inasolible fortitud espiritual i que arriba a una sublimitat tan -- admirable, hauria d'ésser considerat pels altres homes com a superior a ells i a la justícia que ells administren."

El gest del batlle de Cork, tenia el seu ressò també durant la celebració de l'onze de setembre. Així, per exemple, el manifest de la Junta directiva de l'Agrupació d'Estudiants de l'Esquerra Catalana destacava com "l'onze de setembre d'enguany coincideix amb els darrers moments del heroic batlle de Cork, màrtir dels ideals de llibertat i independència, com ho fou nostre immortal conseller en cap de Barcelona en Rafel Casanova".- "El Diluvio" del 12 de setembre de 1920.

Esmentem també la proposició presentada al consistori barceloní pels regidors Barbey, Carrasco, Puig i Esteve, Puig Corominas, -- Massot, Companys, Coll Bodés, Giralt, Martí Matons, Guarro, Cambús i Tomàs, que fóra aprovada, manifestant pesar al primer ministre d'Anglaterra "al ver como en tierra británica, de una tradición tan noble, consagradora de libertades, parece en el más doloroso heroísmo Terencio Mac Sweeney, alcalde de Cork", i comunicant a la municipalitat de Cork "la angustia aguda con que el -- pueblo de Cataluña ve el sacrificio del lord alcalde", tot homenatjant "a dicho héroe y con el ferviente deseo de ver instaurada la libertad de Irlanda, como también en Cataluña y en todas las naciones".- "El Diluvio", 16 de setembre de 1920.

- (360) "Acció", desembre 1920, p. 1.
- (361) "El Diluvio", 31 d'octubre de 1920.
- (362) "Acció" d'abril de 1932, p. 42.
- (363) "Acció" de gener de 1921, p. 5-6, la reproduí. La poesia està -- també inclosa dins del volum de poesies de Ventura i Cassol, Les tombes flamejants.- Barcelona, s.d.p. 49-52. i, en part, al llibre de Josep M. Castellet i Joaquim Molas, Poesia catalana del segle XX.- Barcelona, 1978, p. 261-262.
V. també l'article esmentat d'oriol Pi de Cabanyes, p. 47.
- (364) "Acció" de desembre 1920, p. 6. "El Diluvio", 3 de novembre de -- 1910. PI DE CABANYES, O.- article cit., p. 47.
- (365) "El Diluvio", 18 de gener de 1921, "Acció", febrer 1921, p. 5. -- Hom col.locava, també, segons aquest darrer butlletí, el retrat de Joan Maragall a la sala del Consell Directiu del Centre.
- (366) "Acció", abril 1921, p. 7. Hom demanava que a l'encreuament dels carrer Urgell i de les Corts, es formés una plaça, al mig de la

- (367) "Els visitants quedaren admirats de la nostra dansa i de l'aspecte imponent de la sala, atapeïda de jovent que marcava els compassos de les sardanes. Val a dir que l'aspecte era brillantíssim, com poques vegades. Aprofitant un descans foren acompanyats dits senyors a visitar les dependències del Centre i pogueren apreciar el grau de perfecció a què s'ha arribat en cultura, mutualisme, esports, etc., fent-se grans lloances."- "Acció" de maig de 1921, p.9; "Acció", juny 1921, p. 1.
- (368) Ja l'estiu anterior, hom havia celebrat una reunió a la redacció de "L'Intransigent", a la que hi havien participat, entre altres, la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova i el Bloc Nacionalista Obrer Germinal, per demanar que fos posat el nom de Martí i Julià al carrer Canuda, segons "El Diluvio" del 2 d'agost de 1920, si bé hom acabaria per batejar un carrer de la reforma.
- (369) La comissió era formada per entitats adherides a la Lliga Regionalista, l'Orfeó Gracienc, Els Nets dels Almogàvers, Cooperativa Mutual Catalana, associacions mèdiques, el CADCI i la Unió Catalanista.- "El Diluvio" del 4 de maig de 1921.
- (370) "Acció", juny 1921, p. 7; i "El Diluvio" del 12, 14 i 15 de maig del 1921.
- (371) "El Diluvio", 15 de maig de 1921.
- (372) Matons recomanaria "seriedad, por exigirlo así las circunstancias, y lamentándose de que por ello no pudiese hablar en la forma que reclama el ideal que todos los presentes sentían". Ballester, -- president de la Unió Catalanista, manifestaria també "que no era posible expansionarse y que todos estaban animados por el mismo sentimiento patriótico".- "El Diluvio" del 17 de maig de 1921.
- (373) "El Diluvio" dels dies 14 i 17 de maig de 1921. Hom hi esmenta -- les banderes del CADCI, de la Unió Catalanista, Joventut Catalanista Pau Claris, Joventut Nacionalista Sang Nova, Els Nets dels Almogàvers, Joventut Nacionalista La Falç, del periòdic "Esquerra" etc.
- (374) "Acció", juliol 1921, p. 5. "Però en Guinart --afegia aquest butlletí-- no pot perllongar el seu retraïment. Ni el seu amor al Centre li permetria, ni nosaltres podrem consentir que passi massa --

- (375) "Acció", juliol 1921, p. 4. V. també, supra, p. . Pel que fa a Ramon Carreras, aquest dimitiria el novembre de 1921. V. "Acció" de desembre de 1921, p. 7.
- (376) "Acció", setembre 1921, p. 10-11 i 12.
- (377) Recordi's la posició del CADCI sobre la guerra del Marroc, espresada a la comunicació adreçada a la Mancomunitat el 31 d'agost de 1921. V. la nota 151 d'aquest capítol.
- (378) Recordi's l'apartat anterior, p. 478-481.
- (379) "Acció", setembre 1921, p. 11. "La Junta d'aquesta Secció preveient aquest perill -afegia el mateix butlletí- va trametre una comunicació al senyor Carrasco, que al mateix temps de felicitar-lo per la iniciativa i la valenta defensa, que va fer de la proposició se li recomanava que estigués a l'aguait no deixant que quedés tapada per a sempre una iniciativa que amb tant de gnat ha via sigut rebuda pel poble. Alhora s'envià comunicats als caps d'algunes minories observant-los que apoiessin la proposició de referència, fent honor a les seves conviccions catalanistes i complint els compromisos que tenen contrets amb l'opinió." També, "Acció" d'octubre de 1921, p. 1
- (380) "Acció", desembre 1921, p. 1 Segons "Acció" de novembre de 1921, p. 7, la junta de govern de la Secció de Propaganda del Centre, cursà comunicats a l'ajuntament i al CADCI de Vic, "protestant -- enèrgicament de les heroicitats realitzades per determinats elements el dia de la festa del Orfeons de la Comarca -el 9 d'octubre de 1921-. Els hi posem de manifest el nostre condol pel trans torn sofert per la quieta i pacífica ciutat, felicitant-los al mateix temps per l'actitud enèrgica i serena amb què han plantat cara a aquells elements que tantes impaciències guerreres semblen sentir." Els protagonistes dels incidents foren militars que a la sortida dels orfeons i del públic de la Plaça de Graus, i a l'estació, protestaren davant dels qui cantaven Els Segadors i en algun cas protagonitzaren també alguna agressió. V. "La Veu de -- Catalunya" del 12 d'octubre de 1921; "La Veu de Catalunya" del 13 d'octubre de 1921; "La Veu de Catalunya" del 15 d'octubre de 1921. V., més endavant el comentari que publicà "Acció" d'agost de 1923, que reproduïm a la p. 529-531.

- (381) "Acció", de desembre 1921, p. 7. "La permanència atemptatòria -- s'hi llegia a més a més- de la llei de jurisdiccions que afecta d'una manera especial a Catalunya, cada dia s'insinua i cada dia sorgeix de la penombra i ens masega i som com uns éssers invàlids de la mà abassegadora que la fa moure. Aquesta manera d'ésser, -- ens obliga, a tenir una repugna i una adversió ben manifesta". L'escrit esperava comptar amb l'adhesió de tots els Centres de -- Dependents de Catalunya a fi que, "com en ocasions precedents la dependència de Catalunya" pogués "donar una bona nota de catalanitat". Hom esperava d'aquesta manera, que el document adreçat - als parlamentaris guanyaria en eficàcia, en anar acompanyat "de - l'apoi i de l'adhesió de tots els Centres de Dependents de Catalunya".
- V. també "El Diluvio" del 10 de desembre de 1921, que es mostrava escèptic respecte dels resultats de la campanya dels dependents.
- (382) "Acció", gener 1922, p. 6; "Acció" de febrer 1922, p. 6; "El Diluvio" del 13 de desembre de 1921; i "El Diluvio" del 3 de gener de 1922.
- (383) "Acció", febrer 1922, p. 7. Segons "Acció" de març de 1922, p. 11, s'anaven rebent les respostes dels parlamentaris, les quals eren "en regular nombre" els quals manifestaven que se sentien "identificats amb els nostres desitjos i prometent que en cas de plantejar-se a les Corts, ells es mostrarien decidits defensors de les nostres justes demandes interpretant d'aquesta manera la voluntat de tot Catalunya". V. també, "Acció" d'abril de 1922, p. 2 i 10, la qual indicava que la junta de govern de la Secció de Propaganda Autonomista continuava les seves gestions prop dels parlamentaris. "Així que es tingué notícia de l'obriment de les Corts vàrem dirigir-nos als caps dels grups catalans exposant-los el pla de campanya que al nostre entendre podia realitzar-se. No fa gaires dies hem obtingut la promesa de la presentació d'un projecte de llei derogant la de jurisdiccions." Tanmateix, hom no es feia il.lusions, "avesats a contemplar tantes oscil.lacions de la política"; "no podem quedar gaire tranquils per moltes promeses que se'ns facin, doncs, tot i ésser possible que hi hagi bona voluntat per resoldre de vegades molts problemes i afers d'una manera satisfactòria per al poble, els canvis de política i les consideracions de partit fan desbaratar els bons propòsits (...). I -- encara això quan hi ha interès i sinceritat en resoldre-ho que de

lo contrari no passa mai d'ésser una promesa o una bona disposició d'ànim (...). La nostra insistència i els nostres apremis -- continuaran essent constants (...)." V. més endavant, la p. 52^a.

- (384) FLOR I PARERA, F.- Memòria de les tasques realitzades durant el període de 1921-22.- "Acció", juliol 1922, p. 3.
- (385) FLOR I PARERA, F.- Memòria cit., p. 3. V. l'apartat anterior, Les activitats permanents, p. 412 i sgs.
- (386) D'aquesta manera, declarava un comentari titulat Irlanda, serà -- lliure? publicat a "Acció" de gener de 1922, p. 6: "Així que es veran rebre els primers comunicats donant compte de la firma d'un acord entre els representants dels sinn-feiners i el Govern anglès varem sentir-ne una gran satisfacció perquè finalment i després d'una lluita heroica vèiem com la nostra germana Irlanda -- anava a disfrutar d'una plena llibertat. Els sacrificis esmerçats pels braus irlandesos durant tants anys i d'una plena faisó tan incansable en pro de la llibertat del seu poble finien amb una victòria gairebé absoluta, franca i clara, amb el reconeixement per part d'Anglaterra de l'Estat lliure d'Irlanda, amb plenitud de drets i d'atributs. Hi havia, això sí, un punt delicadíssim, l'obligació de reconeixement i jurament del rei, -que tenint en compte l'estat agut a què havien arribat les coses feia preveure que els sinn-feiners no s'hi avindrien pas. La manca de detalls dels despatxos de Dublín que hem llegit fins a l'hora d'escriure aquests comentaris no ens permeten fixar d'una manera absoluta - els punts de divergència entre els sinn-feiners, però sembla que el principal, la pedra angular dels debats en el Dail Éirean rau en el reconeixement i jurament del rei.-Els ministres de la lliure Irlanda i els ciutadans de la lliure Irlanda no seran sinó ministres i súbdits del rei d'Anglaterra- ha dit en De Valera. La divisió entre els irlandesos es va accentuant i de no imposar-se el patriotisme sobrevindrà una gran calamitat, potser la guerra civil. Cal que en aquests moments difícils Irlanda dongui la prova més gran del seu amor a la llibertat buscant un punt de coincidència que eviti una escissió. Pensi Irlanda que al davant seu hi té un enemic que sabrà aprofitar-se oportunament de qualsevol lluita interna. Si Irlanda no manté íntegra la sagrada unió que l'ha dur a les portes de la victòria i al reconeixement d'Estat

lliure per part del seu adversari, Irlanda està perduda i condemnada a la continuació de l'esclavatge. Nosaltres advoquem fervorosa-ment perquè l'admirable poble irlandés, exemple el més perfecte de redempció nacionalista, pugui fruit de la llibertat que té tan ben guanyada. A nosaltres no ens pertoca considerar si Irlanda fa bé o mal fet d'acceptar o rebutjar les bases estipulades entre -- els representants sinn-feiners i els del Govern anglés. Ella, que té consciència dels seus drets i de la seva dignitat decidirà. Nosaltres li desitgem que d'aquest moment decisiu en surti amb el triomf més complet de les seves aspiracions."

En agreujar-se els esdeveniments irlandesos, "Acció" d'abril de 1922, p. 10, tornava a referir-s'hi, en un breu escrit titulat -- La irreflexió d'Irlanda: "(...) Malauradament ha succeït ço que temíem i la guerra civil s'ha iniciat, amb certa virior, entre els partidaris de l'acord firmat a Londres i els que consideren migrades les llibertats que amb aquell acord podran gaudir els irlandesos. Nosaltres, fent-nos ressò de l'opinió nacionalista de Catalunya que amb tanta simpatia ha mirat la causa d'Irlanda ens hem de condoldre de què entre els irlandesos no hagi imperat per damunt de tot una unió ben estreta i una finalitat homogènia. La divisió produïda si per cas es va accentuant i derivant cap a la violència, com dissortadament sembla, no pot fer gens de bé a la causa que amb tant braó han defensat els fills de la verda -- Erin. Vencin els extremistes que segueixen a en De Valera, vencin els conformats amb l'acord de Londres, de la victòria dels uns o dels altres no n'obtindrà Irlanda gaire bon resultat. Les lluites civils debiliten els pobles i condueixen precisament a on cap dels bàndols contendents tenen intenció d'arribar. I en el casa d'Irlanda la lluita civil conduirà als uns i als altres a la sumissió a Anglaterra.

¡Tant de bo ens equivoquessim! Reflexioni Irlanda, si encara hi és a temps, sobre la seva situació. Aquesta sang que es vessa entre sos fills no trigarà molt a trobar-la a mancar per a vessar-la en defensa de la seva llibertat quan l'esgotament de la lluita d'ara farà planera l'ocupació del territori irlandés per les mateixes tropes que ja n'han sigut foragitades."

- (387) "Nosaltres --prosegueix el mateix text--, als quals està confiat el caduceu de Mercuri en la ciutat nostra, per què no distraiem la

grisor de la vida quotidiana amb unes notes de color radiant? Observeu com la Confederació nordamericana, on potser els palesa més que en lloc la febre comercial, concedeix valor preeminent a aquests detalls significatius. Arreu de la Confederació la bandera constel·lada recorda constantment als ciutadans que no tan sols una valor utilitària deu estimular l'acció individual; existeix una suprema valor vers la qual convergeix el formidable esforç de la Nació: valor sentimental, valor de Pàtria."

- (388) Notes del nostre viure.- "Acció" de febrer de 1922, p. 1-2.
- (389) "Acció", febrer 1922, p. 1. No era la primera vegada que hom desplegava una campanya en aquest sentit. Recordem la del 1911 contra la Reial Ordre que centralitzava a Madrid les oposicions a notaries, i en la que el CADCI havia participat igualment. V. el capítol tercer, la p. 138 i sgs.
- (390) "Acció", febrer 1922, p. 2.
- (391) "Acció" febrer 1922, p. 1 i 2.
- (392) "El Diluvio", 9 de febrer de 1922.
- (393) V. així, per exemple, pel que fa a les posicions de l'Acadèmia de Jurisprudència, "El Diluvio" del 28 de febrer del 1922. Pel que fa a la Unió Jurídica Catalana, V. l'escrit adreçat al ministre de Gràcia i Justícia que sol·licitava que es deixés sense efecte la convocatòria anunciada el 9 de maig de 1922 a "El Diluvio" de 12 de maig de 1922, i la resposta del ministre que s'hi negava a "El Diluvio" del 27 de maig de 1922, juntament amb la nova rèplica al ministre de la Unió Jurídica Catalana. La -- Unió Jurídica Catalana tornaria a protestar en produir-se nomenaments de registradors de la propietat a Girona, Montblanc i Puigcerdà, tot queixant-se que "las disposiciones legales que regulan la provisión de vacantes de registradores de la propiedad están inspiradas en el más absoluto desconocimiento de las modalidades catalanas".- "El Diluvio", 30 de maig de 1922.
- (393 bis) Consideracions del moment.- "Acció", abril 1922, p. 9-10. V. supra, p. 457, on hem esmentat aquesta primera frase del comentari citat.
- (394) Així ho destacava Antoni Argelaguet a la Membria de la Secció de Propaganda. Curs 1922-1923.- "Acció" de setembre de 1923, p. 9

"En resumir la tasca feta en el curs 1921-22 fèiem notar que la nostra obra, que el nostre apostolat, si bé no s'havia decandit tampoc havia progressat. La nostra actuació no passà d'ésser una continuació de les anteriors. Tanmateix, però, s'hi feia una ob--
jecció que l'excusava sobradament: persistia la suspensió de ga--
ranties". El subratllat és nostre.

- (395) "Acció" de març 1922, p. 11.
- (396) "Acció" de maig de 1922, p. 9, indicava també que l'"expectació creada al voltant d'aquesta conferència fou d'una gran singulari--
tat. Res estrany, però, si considerem per una part, el prestigi i la solvència que té en Macià dins la seva actuació com a nacio--
nalista, i per altra part, l'oportunitat de sentir aquesta veu --
tan ferma, en aquests moments que són d'una veritable necessitat per encaminar l'opinió catalana per bons camins." V., igualment, "El Diluvio" del 31 de març de 1922.
- (397) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922. Segons el mateix butlletí esmen--
tat a la nota anterior, una "gernació tan immensa com entusiasta omplí completament la sala del nostre Centre, i no es cansà ni va minvar el seu entusiasme durant el curs del parlament. El Sr. Macià es veié contínuament interromput pels aplaudiments unànims --
que sorgien de per tots indrets de la sala. Les ovacions foren --
contínues, -ibella paga per un home, com ell, que ha sabut mante--
nir el caliu dels ideals sagrats per damunt dels anys i de les --
corrupcions polítiques!"
- (398) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922. Casals afegiria, segons el ma--
teix diari, "que tarde o temprano y por encima de todo se manifes--
tarà esplendorosamente el alma de la raza, proclamando su liber--
ta", i acabaria dient: "-!El diputat per Catalunya té la paraula!"
- (399) "Acció", maig 1922, p. 9.
- (400) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922.
- (401) "Esa Cambó -manifestà segons "El Diluvio" del 4 d'abril de 1922--
es, además, el que en cierta ocasión, y ante nacionalistas cuyos nombres no tendré inconveniente en citar en caso de ser desmenti--
do, me afirmé que no cree en el pueblo de Cataluña. Yo confieso que no me quedé extrañado; presumía ya que Cambó no creía mucho en las fuerzas psicológicas de los pueblos. !Por eso pudo publi--
car aquellas líneas de afrenta para Bèlgica! Aquellas líneas en--

trañan uno de los mayores atentados al principio de las nacionalidades."

- (402) Segons el mateix diari esmentat a la nota anterior, Macià va proclamar "que no es hora de derechas ni de izquierdas; que se impone la unión de los nacionalistas que lo sean de verdad para --- actuar en forma clara y enérgica; que deben desaparecer las medias tintas; que han de agruparse, formando un frente único, todos los sectores nacionalistas que viven aislados, sin excluir a los que sienten la doctrina de Pi y Margall, y que conviene --- atraer al nacionalismo la masa obrera, concediéndole el máximo de reivindicaciones que permite el estado social actual. Esbozó luego, a grandes rasgos, el Estado catalán futuro, y dijo que -- las organizaciones que tienen que constituirse para llegar a la consecución de ese Estado habrán de desarrollar una acción preconstitucional análoga a la adaptada por los irlandeses. Los representantes del Estado catalán deberán, una vez constituido, -- obrar siempre de acuerdo con el espíritu del mismo, en forma que no sean factibles las traiciones y claudicaciones, que nos vienen debilitando."
- (403) "Acció", maig 1922, p. 9-10. "No cal pas dir -afegeix el mateix butlletí- que aquesta notable conferència, curulla d'un sentit patriòtic mai superat i plena d'uns conceptes tan veraders, caigués en dejús, ben al contrari es feu molt interessant com ho -- proven les ovacions unànims, delirants que contínuament interrompiren l'orador, manifestant-se, així, la fe que segueix conservant, per damunt de tot, el poble català".
- (404) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922. Sobre aquest incident, el butlletí "Acció" publicava un comentari titulat Del sentit de la responsabilitat, el maig de 1922 (p. 2): "En el transcurs del darrer míting nacionalista celebrat al Centre, unes fulles cominant a radicalisme nacionalistes varen voleiar per l'àmbit del Saló --- d'Actes, llançades per una mà anònima. Aquest gest que de primer antuvi sembla descrit a impuls d'un adelerat propagandista, reproductit mantes vegades en actes semblants -potser amb extremada diligència per a què l'acceptem com a sincerament nacionalista-, va ésser causa de que un consoci vegés exposada la seva llibertat per haver recaigut innocentment en ell l'acusació de repartí

ment de les fulles. Nosaltres, que constantment invoquem la Justícia per a norma dels nostres actes i és aquest sentiment, associat -lògicament- a altres raons d'ordre ètic i històric, el que ens aplega en fervorós apostolat, no podem admetre l'inconscient procedir, i qui sap si premeditada tàctica d'un subjecte anònim que exposa a qualsevol dels auditors a fer-lo responsable de les conseqüències que puguin derivar-se d'una locució impresa que, per estrident que sembli, no deixa d'equivaldre a una expressió proferida a sotto-voce, a una expressió que hom ha tingut d'exterioritzar amb motllo, per a dissimular la pobresa d'ànim del qui deuria expel·lir-la en alta veu. Si arribéssim a acceptar la sinceritat nacionalista del sembrador de fulles, hauríem d'avergonyar-nos de que un afiliat a la nostra creuada no estigués posseït de la necessària virilitat per a aixecar la veu vibrant i ferma, veu tonant llançada com el profund respir d'un pit ample i musculat disposat a resistir l'embat de la lluita, i a sortir en defensa de la Causa. Però coneixem abastament els procediments de repressió per a què no vegem en aquest gest més que un mitjà de propaganda nacionalista. Malfieu-vos d'aquests nacionalistes de radicalisme previsor; el qui amaga el gest entre la multitud i eludeix la responsabilitat que porta vinculada; aquest no pot ésser nacionalista. Sovint teniu a vora vostre l'enemic que excita el vostre apassionament i us altera per a acusar-vos després, amb un somriure irònic. Defugiu el parany que us tend amb els lligams dels vostres propis sentiments. Que el vostre nacionalisme sigui pregon, però que alhora sigui cautelós i reflexiu."

- (405) Sens dubte a aquesta conferència es refereix Jaume Carner i Ribalta quan escriu que Macià "creà a Barcelona, en una sessió memorable, al CADCI, el Partit d'Estat Català" a la seva obra De Balaguer a Nova-York passant per Moscou i Prats de Molló.- Paris, 1972, p. 41.

"Macià sabia que el CADCI era el millor planter de joves catalanistes d'esquerra. Al CADCI el vaig conèixer", subratlla per la seva banda Josep Tarradellas al llibre esmentat d'Ernest Udina, p. 36. Josep Tarradellas a les seves manifestacions hi remarca prou bé la connexió del Centre amb Macià.

- (406) FLOR I PÀRERA, F.- Memòria de les tasques realitzades durant el període de 1921-22.- "Acció", juliol 1922, p. 3.

- (407) "Acció", maig 1922, p. 9. Aquest butlletí (p. 10) anunciava també una nova conferència del cicle d'orientació nacionalista, dins -- del mateix mes de maig, a cura de Joan Casanovas, però que no es duria a terme. De fet aquest cicle no fóra représ fins el 30 de -- setembre de 1922 amb Marcel·lí Domingo. V., més avall, p. .
- (408) V. supra, p. 525 . Banderes de tot Catalunya, foren traslladades al Palau de la Generalitat, i una crida als catalans fou feta per què els uns amb la seva presència (els de Barcelona) i els altres mitjançant la corresponent representació assistissin a la Plaça - de Sant Jaume "per a retre homenatge a la nostra senyera nacional". La crida era signada per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Unió Catalanista, Associació Nacionalista Els Montserratins, Joventuts Nacionalistes de Manresa, Berga i Sallent, Asso-- ciació Catalana d'Estudiants i el CADCI.- "El Diluvio" del 21 --- d'abril de 1922.
- (409) "Acció", juny 1922, p. 2, 9 i 10. Segons "Acció", d'octubre 1922, p. 9, "Les seves despulles eren "dintre una modesta caixa de ce-- bre, coberta d'una artística draperia".
- (410) "Acció" d'octubre 1922, p. 9.
- (411) "Acció", febrer 1923, p. 10. "Acció", març 1923, p. 8-9. Hi assis-- tien representants de més de cinquanta entitats i periòdics; en-- tre altres de la Lliga Regionalista, Orfeó Català, Foment de la Sardana, "La Publicidad", Joventut Nacionalista Pau Claris, Asso-- ciació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Centre Excursionista de Catalunya, "Catalunya Gràfica", Acció Catalana, Lliga Espiri-- tual de la Mare de Déu de Montserrat, Ateneu Obrer Català de Sant Martí, Esbart Folklore de Catalunya, Associació Catalana d'Estu-- diants, Joventut Nacionalista "Icària" del Poble Nou, Institu---- cions Mossèn Cinto, Schola Orpheonica, Esbart Català de Dansaires Esquerra Catalana, Joventut Nacionalista Els Nets dels Almogàvers, Estat Català, Federació Democràtica Nacionalista, Centre Tradicio-- nalista de Gràcia, etc., a part de l'adhesió de cinc entitats --- ("La Veu de Catalunya", l'Orfeó Gracienc, Directori dels Pomells de joventut, Centre Excursionista Minerva i Ateneu Obrer de Barce-- lona).
- (412) "Acció", març 1923, p. 8-9. "Acció" d'abril 1923, p. 13. "Acció", maig 1923, p. 11-12. El 12 d'abril de 1923 es constituiria defini

tivament la Comissió Pro Monument Funerari a Guifré el Pilós⁸⁹⁸ amb Enric Cubas, professor d'Història de Catalunya de les Escoles Mercantils Catalanes del CADCI, com a president; i els representants de l'Acadèmia de Bones Lletres i del Centre Excursionista de Catalunya; de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (caixer); del Consistori dels Jocs Florals, Associació d'Arquitectes, Ateneu Barcelonés, Orfeó Català, Acció Catalana, Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Esquerra Catalana, Cercle Tradicionalista, Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, Futbol Club Barcelona, Associació de la Premsa Catalana i Associació Catalana d'Estudiants (vocals); i de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI que tenia cura de la secretaria. Aquesta comissió, visitaria el president de la Mancomunitat, tan bon punt fóra constituïda. El juliol de 1923, enfi, la comissió llançava un manifest, dirigit al poble de Catalunya tot convidant els catalans a col.laborar, cadascú en la mesura de les seves possibilitats, a fi que "aviat, molt aviat, el monument funerari del Comte Guifre el Pilós sigui aixecat sota la nau de la Basílica de Ripoll".- "Acció" d'agost de 1923, p.12. També ARGUELAGUET, A.- Memòria cit.- "Acció" de setembre de 1923, p. 11.

- (413) Igualment es dirigia en el mateix sentit al diputat Moliner, signant de la proposició.- "El Diluvio" del 18 de juliol de 1922.
- (414) V. supra, p. 454.
- (415) "La iniciativa del mateix assumpte fou deguda exclusivament al Sr. Casals i Vidal", manifesta Noguer i Comet, a les seves memòries inèdites, Al llarg de la meua vida, p. 266 Bis. Segons ens declarà Ramon Sebríà, antic soci i membre de la junta de govern de Propaganda Autonomista, Domènec Carrové i Viola fou qui tingué cura de l'organització del plebiscit.
- (416) "Acció" d'abril de 1922, p. 10. "El Diluvio", 22 de març de --- 1922.
- (417) "Acció" d'abril de 1932, p. 42. Assenyalem, tanmateix, que les tasques preparatòries començaren el març i no l'abril de 1922, com ho prova les citacions que hem fet abans del butlletí "Acció" d'abril de 1922 i de "EL Diluvio" del 22 de març de 1922. Pel que fa a aquest moment d'activitat del Centre, "El Diluvio" del 27 d'agost de 1922, publicava un comentari titulat Obra de

catalanización, el qual remarcava que la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI "ha entrado en un periodo de febril actividad para llevar a cabo importantes y trascendentales actos de intensa catalanización".

Subratllava, "además de las tareas normales de la sección que no son pocas", la seva tasca en la preparació de la commemoració de l'Onze de setembre (V. la nota 279 d'aquest capítol).

"Tiene entre manos dicha sección de propaganda la realización -- del monumento a Pep Ventura (...). Ha sido impreso un manifiesto invitando al pueblo a contribuir a la lista de subscripción la cual queda abierta en el Centre y entidades nacionalistas y sardanistas de Barcelona y principales poblaciones de Cataluña. También pone un cuidado especial en la organización de una función patriótica para la noche del 10 de Septiembre. (...) Y finalmente pone toda su actividad en preparar el grandioso acto de afirmación nacionalista que tendrá lugar el día 10 de Septiembre, acto al que pueden y deben asistir todos los nacionalistas catalanes, sin matices políticos para prestar juramento a la patria e ir en manifestación a entregar al presidente de la Mancomunidad de Cataluña la expresión de la voluntad de nuestro pueblo a favor de la libertad de Cataluña."

- (418) V. Consideracions del moment.- "Acció" d'abril de 1922, p. 9-10, esmentat abans a la p. 507 .
- (419) "Acció", juliol 1922, p. 16.
- (420) "Acció", juliol 1922, p. 16. "El Diluvio", 22 de juny de 1922.
- (421) "Acció", juliol 1922, p. 16. "La voluntat del nostre poble -afegia el butlletí- ha de surar unànim per l'entremig de les bombolles de sabó amb què gairebé sempre ha sigut estrafeta. Per això ens hem emprès la tasca d'organitzar un acte en el que la voluntat de Catalunya hi pugui ésser exposada lliurement, sense pressions, partidismes ni conveniències." Hom cridava, a més a més, a la col.laboració dels delegats del Centre fora de Barcelona i esperava l'adhesió dels catalans d'Amèrica.
- (422) "El Diluvio", 22 de juny de 1922. "El Diluvio" del 19 d'agost de 1923 subratllava també aquest caràcter obert en indicar que "con el objeto de contestar a las consultas que a todas horas se hacen en el CADCI referente a los actos de afirmación nacionalista que se celebrarán el día 10 de septiembre, esta entidad comunica

a todos, sea cual sea su matiz político dentro del nacionalismo catalán, que pueden dirigirse a la Sección Permanente de Propaganda y a las oficinas generales del mismo, ya que en dichos actos caben todos aquellos que quieran la libertad de Cataluña".

- (423) "Acció" d'abril de 1932, p. 42. "El Diluvio" del 22 d'agost de 1922. "Acció", agost 1923, p. 3 i 10.
- (424) "Acció" d'agost 1922, p. 1. "No existeix -proseguia hom-, en la direcció de l'Estat espanyol, aquella elemental condició de govern, consistent -per la comprensió de les realitats presents i la previsió de les futures- en dominar el curs dels esdeveniments o en situar-se, davant dels que fatalment deuen produir-se, en una posició intel·ligent que permeti conservar aquesta aparença de dominació i, amb ella, el prestigi del poder públic i de l'Estat tot sencer. Així s'explica com a Espanya, aquest poder públic, de fracàs en fracàs i de desfeta en desfeta, ha arribat al més lamentable descrèdit".
- (425) Segueix el text esmentat a la p. 457.
- (426) "Si, per dissort -continuava el manifest-, algun ajuntament fos encara clos tancat al sentiment de pàtria, els nacionalistes de la localitat poden aprovar la DECLARACIÓ, adaptant-la convenientment, en l'acte que els sembli oportú celebrar. I tots procuraran donar-hi la solemnitat adequada, per a què la voluntat de Catalunya es manifesti esplèndida i incontrovertible per a aquells que hauran d'escoltar-la. Els acords susdits seran remesos amb la major urgència a les Oficines d'aquest Centre (...)."
- (427) "A tots els patriotes catalans -açabava hom- entreguem la nostra iniciativa, sense cobejances personals ni delers partidistes, que són incompatibles amb la història i la composició de la nostra Entitat. Realitzats els actes del deu de setembre, que nosaltres confiem tindran la grandesa de la finalitat que ens proposem, donarem per finida la nostra tasca. Movilitzat l'exèrcit de la Pàtria, nosaltres senzills soldats, ens confondrem humils en els rengles, esperant oir i obeir la veu ardenta de manament, que el porti a la lluita i a la Victòria..."
- (428) Així, el titulat El 10 de setembre, a la primera plana, remarca-va que el "trasbalsament polític del món en els darrers temps ha tingut la virtualitat de precipitar la solució dels problemes na

cionalistes i Catalunya fa temps que se sent freturosa d'emprendre el serè camí dels pobles lliures. Aqueixa frisanga que tal volta sigui auguri d'una nova era en què una política imprecisa no serà compatible amb els radicalismes a què està predisposat - el nacionalisme català, aqueixa frisanga l'han sentida, com no-- saltres, gairebé totes les organitzacions polítiques catalanes, però aquests nuclis -els mes representatius i de major contin-- gent- han perdut, ja sigui per llur promissquïtat amb forces polí-- tiques antagòniques o bé per l'actuació personal de llurs repre-- sentants, aquella puresa que en l'hora actual podria ésser garan-- tia d'una acció netament nacionalista, En els nostres rengles -- s'hi apleguen uns milers de patriotes que, malgrat les sinuosi-- tats de la política i les desviacions partidistes, han laborat - silenciosament suggestionats per un venturós avenir i han erigit el Centre Autonomista de Dependents en un baluard del nacionalis-- me català. A la nostra entitat pertocava, doncs, elevar els espe-- rits en la solemnitat del moment, invocant l'exemple de les no-- ves valors nacionals que per la voluntat i el sacrifici han per-- vingut a ocupar el seu lloc en el concert dels pobles lliures. És hora de que Catalunya faci afirmació de la plenitud d'aquests -- sentiments i de la integritat dels seus principis."

(429) "Acció", setembre 1922, p. 8. El mateix butlletí cridava a la -- col.laboració de tots els socis. "Recordem-nos tots que ha sigut la idealitat del nostre Centre l'aglutinant i l'esperó que ens -- ha dut a donar plètorà de vida a totes les altres Seccions de -- nostra casa". V. també, pel que fa al desenrotllament dels prepa-- ratius i les adhesions que hom anava rebent, "El Diluvio" del 25 i 27 d'agost de 1922, i del 2 de setembre de 1922. "(...) hay que hacer constar que en este grandioso acto, pueden tomar parte, me-- jor dicho, es forzoso que tomen parte todos aquellos catalanes - que no estén conformes con la actual situación de Cataluña y --- quieran para la misma el establecimiento de un régimen de liber-- tad y de justicia (...)", manifestava una de les notes de la Co-- missió organitzadora del CADCI que periòdicament publicava la -- premsa, en aquest cas "El Diluvio" darrer citat.

(430) "El Diluvio", 5 de setembre de 1922.

(431) "El Diluvio" del 25 d'agost de 1922; "El Diluvio" del 5 de setem-- bre de 1922. "Se ha de tener en cuenta también -assenyalava la -

nota del CADCI, publicada per aquest darrer-, que hay pueblos - que a pesar de ser hondamente nacionalistas no pueden tener pre dominio dentro de su respectivo Ayuntamiento a causa de las mar tingalas caciquistas y presiones de los Gobiernos y será neces rio que las minorias convoquen al pueblo en asamblea para que se adhieran al acto. Todo hubiera podido estar resuelto el 10 de - Septiembre si la comunicación hubiese sido constante."

Abans havia assenyalat la mateixa nota que l'ajornament havia - estat causat per "la reciente huelga de Correos que ha dificultado en absoluto y está dificultando aún la relación entre --- aquella sección y los pueblos y entidades de toda Cataluña".

- (432) V. l'apartat anterior, p. 481 . i la nota 279. "El Diluvio", 5 - de setembre de 1922. "Que nadie abandone su lugar de honor -assenyalava la nota del CADCI ja citada- en esta campaña. Los tra bajos empezados nadie los ha de dejar para última hora, muy al contrario, los ha de adelantar para dedicar el tiempo sobrante a nuevos aspectos de la campaña."
- (433) L'acte estava previst per al dia 10 i no per a l'onze, com ja hem vist.
- (434) "Acció" d'abril de 1932, p. 42. Les causes de l'ajornament, in dicava "Acció" d'octubre de 1922, p. 8, "no són altres que la manca material de temps per a la complexa organització d'un - acte de la importància del que tenim projectat. La vaga de --- correus, evidentment, vingué a agreujar-ho, impossibilitant-nos de fer arribar a temps el manifest i declaració als ajuntaments de tots els pobles de Catalunya (...). Elements directors de - diferents sectors polítics dintre el catalanisme, han vingut a nosaltres per a preguntar-nos la finalitat dels actes que pre paràvem i a la nostra resposta de que nosaltres, fidels com pli dors de ço disposat en els estatuts del nostre Centre, no pre teníem altra cosa que fer acte d'afirmació de la voluntat cata lana de que la nostra Pàtria obtingui la plena sobirania que - li pertoca, hem obtingut paraules d'encoratjament i promesa -- d'ajudar-nos per a què el desig de que Catalunya sigui regida per sí mateixa, sigui expressat per la immensa majoria dels ca talans. Per ço avui ens creiem autoritzats a pregar, des d'aques tes planes, a tots els diaris, setmanaris, revistes i portant-veus de totes les entitats catalanistes, sense distinció, que

ens ajudin i cuidin que no ens manqui l'adhesió de l'ajuntament de llur localitat: que pregonin que aquest acte d'afirmació nacionalista es farà per iniciativa nostra i que nosaltres no pertanem ni podem adherir-nos a cap agrupació de partit i que aquesta independència que hem sapigut guardar durant els dinou anys d'existència del nostre Centre, és ço que ens dóna avui autoritat moral per a adreçar-nos a tots els bons fills de Catalunya, sia quina vulgui la seva significació, per a què se sumin en la demanda de regisme propi."

- (435) "La Veu de Catalunya", 1 d'octubre de 1922; "El Diluvio", 1 d'octubre de 1922; "El Diluvio", 8 d'octubre de 1922.
- (436) V., per exemple, "El Diluvio" del 7 d'octubre de 1922: "No se trata de hacer un acto político, sino un acto patriótico que reuna el nacionalismo catalán (...). La entidad organizadora, que siempre ha quedado lejos de todas las luchas políticas, es la garantía más sólida para todos los partidos, ya que todos prescindan del matiz político que se pueda tener y pensando únicamente en el ideal máximo de Cataluña y su libertad, se juntarán todos los nacionalistas para demostrar que Cataluña en la hora suprema de la lucha y del sacrificio sabe juntar a sus hijos y darles el esplendor y el espíritu que hace triunfar siempre las causas justas."
- També el comentari, publicat a la primera plana del butlletí "Acció" d'octubre de 1922, A l'entorn del nostre acte d'afirmació nacionalista, que remarcava la significació de l'acte com "la sincera i categòrica afirmació de tot un poble i la seva voluntat irreductible d'atènyer la plena sobirania nacional". Tanmateix, aquest acte no podia ésser un fet aïllat, un "buit espectacle", car "si no sabéssim imprimir-li una continuïtat d'acció, aleshores el nostre símbol perdria tota la seva virtualitat". Calia, en canvi, "a començar d'aqueixa data en què el nostre plet adquirirà una més alta categoria, que accentuem totes les seves manifestacions, que el fem viure amb energia, que l'orientem en un pla de resolta intransigència".

(437) Es tractava del publicat a "Acció" d'agost de 1922, p. 1.

(438) V. "El Diluvio", 12 d'octubre de 1922.

(439) L'Ajuntament de Lleida, a l'igual que el de Palafrugell, mal--

grat estar "constituïts per una majoria d'elements catalanistes", refusà l'aprovació de la Declaració per onze vots contra deu, distingint-se en la defensa de la mateixa davant del consistori, Humbert Torres. "Però Lleida és essencialment nacionalista i no podia passar per la vergonya de negar-se a fer afirmació de llurs ideals. I així va ésser que la Declaració va venir firmada pels deu regidors que a l'Ajuntament varen votar a favor i per vint - ex-regidors, el Centre de Dependents, la Lliga Regionalista, Joventut Catalanista i Joventut Republicana. Amb l'adhesió de totes aquestes forces podia assegurar-se que el poble de Lleida -- desautoritzant la majoria consistorial formada Déu i els governs saben com, s'adheriren de faisó esplèndida a l'acte del 22.".-

"Acció" de novembre de 1922, p. 13; "Acció" de desembre de 1922, p. 9; i "Acció" de febrer 1923, p. 9

Segons "Acció" de novembre de 1922, p. 12, les "activitats desplegades prop dels ajuntaments de Catalunya, foren considerables. Cal fer constar que nosaltres ens trobàrem enfront de dos enemics: la indiferència amb què molta part dels municipis es miren totes aquelles coses que no cauen de ple al marc propi, i l'interès contrari per part de llurs cacics representatius." En altres casos es produïren dificultats a causa de suspicàcies, com s'esdevingué amb l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, "que por oposición de varios regidores no se aprobó la declaración el primer día de tratarlo en Consistorio, por dudas y suspicacias políticas. Así que se hizo cargo el Ayuntamiento de Villanueva que el Centre Autonomista de Dependents no estaba al servicio de ninguna política determinada y sí al servicio de la causa de Cataluña exclusivamente, la declaración fue aprobada por unanimidad."-

"El Diluvio" del 8 d'octubre de 1922.

Per a tota aquesta tasca, el CADCI comptà "d'una manera especial amb l'ajuda del Centre de Dependents de Lleida i la seva comarca, amb diversos centres de dependents de Catalunya i amb diversos diputats de la Mancomunitat. Altres cooperacions han sigut les de les entitats nacionalistes de diversos pobles que contínuament ens demanaven detalls a fi de fer una propaganda força intensa."- "Acció" cit. de novembre de 1922, p. 12-13. Pel que fa al Centre de Dependents de Lleida, la seva revista "Tasca" es faria ressò de l'organització de l'acte. Així, per exemple, el seu número --

corresponent a l'agost-setembre de 1922, p. 1 i 2, reproduïa el manifest esmentat, publicat a "Acció" d'agost de 1922, p. 1. --- "Tasca" qualificava el CADCI d'entitat la "més catalanesca i alhora de major sentiment patriòtic, fonament progressista".

(440) Noguer i Comet, a la seva obra inèdita, Al llarg de la meua vida, p. 267-268 refereix com foren "nombrosos" "els ajuntaments que aprovaren la Declaració amb modificacions importants en la seva redacció, entre ells l'Ajuntament de Barcelona que dedicà a dit afer la quasi totalitat d'una sessió, en la qual els líders municipals pronunciaren abundants i no cal dir eloqüents parlaments, uns a favor, altres en contra.

Aquests com és de suposar foren els lerrouxistes. Per fi fou aprovada en ell, per unanimitat, una Declaració en la que com en tot document de compromís, es va tirar molta aigua al vi a la proposició del Centre." "Acció" de novembre de 1922, p. 13, es feia -- igualment ressò del "debat polític en l'Ajuntament de Barcelona arran de la nostra proposició", el qual "suscità comentaris falaguers i blasadors" que "serviren per a orientar a les corporacions municipals indecises".

(441) V., a part d'altres ja citats, "El Diluvio" del 24 de setembre de 1922; del 1, 7, 8, 12, 14, 15, 17, 18, 19 i 20 d'octubre de 1922; "La Veu de Catalunya" del 1 d'octubre de 1922; "La Publicitat" del 8, 13, 14, 17, 18 i 20 d'octubre de 1922. Tota la premsa de Catalunya s'ocupava extensament de l'acte d'afirmació, fet -- que per al Centre palesava "que todas las fuerzas con que hoy -- cuenta la causa de Cataluña tienen un lazo que las hermana y que hace que en los momentos que conviene una demostración de fe nacionalista encuentren un punto de contacto que les hace olvidar diferencias partidistas para aparecer única y simplemente como -- nacionalistas, sin otro calificativo" ("El Diluvio" esmentat del 17 d'octubre de 1922). "Acció" de novembre de 1922, p. 12, subratllava també el suport de la premsa barcelonina en general, -- així com el sentiment contrari de la madrilenya. "La premsa indígena ens blasmà i ens tirà mil impropis", escrivia hom en -- aquest butlletí.

(442) "El Diluvio", 20 d'octubre de 1922.

(443) "Acció" d'abril de 1932, p. 42; "La Veu de Catalunya" del 20 ---

d'octubre de 1922; "Acció" de novembre de 1922, p. 1 i 13. NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 268.

- (444) "La Veu de Catalunya" del 20 d'octubre de 1922. "El Diluvio" del 21 d'octubre de 1922. Segons Noguér i Comet, a l'obra esmentada, p. 268, Martínez Anido, "en esser-li presentada per nosaltres la petició corresponent, la denegà així com la fixació de tota mena de cartells sobre l'acte i "només autoritzà que el Consell Directiu del Centre es traslladés des del Casal d'aquest, col·lectivament, al Palau de la Generalitat per a ésser portador de la pape rassa del Plebiscit. Al Palau -afegia la comunicació del Sr. Martínez Anido, signada del seu puny i lletra- podran unir-se als representants del Centre, els de totes les demés entitats i corporacions que desitgin participar a la cerimònia."
- (445) "El Diluvio", 22 d'octubre de 1922; "Acció" d'abril de 1932, p. 42, assenyala també que "les autoritats de l'Estat, inquietes, hostilitzen, naturalment, l'allau impetuosa. La manifestació és prohibida. Els cartells, anunciant-la, són arrencats per la policia. Per tot Catalunya, però, era escampat el manifest convocant el poble, tota la premsa prestava el seu caliu a l'acte i el dia 22 d'octubre aquest es descabdellà, plethric de fervor i d'ardència pels destins de Catalunya."
- (446) "Acció", novembre 1922, p. 1. Noguér i Comet, a les seves memòries inèdites esmentades, p. 268-269, descriu igualment com el Consell Directiu hagué de traslladar-se al Palau de la Generalitat "per entremig de fileres de guardes de seguretat, que vetllaven pel compliment de la susdita ordre del seu Cap. (...) A la Plaça de Sant Jaume hi havia, malgrat la presència de força membres d'ordre públic, força gent, que aplaudia amb entusiasme, en entrar i sortir del Palau, els representants del benemèrit Centre".
- (447) "Tenim, però la satisfacció de poder-vos dir -afegia el mateix Casals-, que aquesta DECLARACIÓ neta i crua d'Afirmació Patriòtica, que tant esborronà a aquells que no havien sentit encara la veritat, a aquells que en compte d'acostar-se-li amorosament i ajudar-la a viure i a respirar, ja gosaven aturmentar el cos dormit de Catalunya, prenent-la per morta, aquella Fòrmula clara i humil, senzilla de jurament ha estat contestada fervorosament i total i íntegrament per un número considerable de Corporacions

Municipals de Catalunya, a les quals com a representació col·lectiva de la voluntat dels seus respectius habitants, ens adreçarem en primer terme i per un infinit número d'associacions i organismes de tota mena en els quals s'estructura i pren feïnosa activitat el cos social de Catalunya."

- (448) "Acció", novembre 1922, p. 1 i 2.
- (449) Puig i Cadafalch havia assenyalat també, en començar, com l'afirmació nacional ja no era nova, com ell mateix, juntament amb en Prat de la Riba i Duran i Ventosa, havien estat "els primers en fer sonar en les Assemblees de la Unió Catalanista el mot de Nacionalitat Catalana", car la definició nacional de Catalunya no estava llavors "en els ànims de tots. Ara això ho admet tothom; ningú discuteix el fet de que Catalunya és una nació. D'això de riva també una conseqüència admesa per tots. El dret de determinació de la forma de govern. Després comencen a Catalunya les disparitats. La voluntat ha de determinar quina ha d'ésser la forma d'aqueixa llibertat; perquè la llibertat, fins en els passos independents, té una gradació. Recordeu aquella frase ibseniana que diu que és lliure aquell que està més sol i cap país pot vantar-se'n ni desitjar la soletat. Aquesta llibertat pot tenir fórmules diverses i pot aconseguir-se per sistemes diversos. Fos el que fos el meu parer sobre aquest problema polític, haig de sostenir aquí el que va votar l'Assemblea en moment solemne, reforçada amb la representació dels diputats a Corts i senadors de tot Catalunya, i avalada pel vot de tots els ajuntaments. En aquell moment vàrem definir quines eren les nostres aspiracions. Mentre l'Assemblea no canviï aquell programa d'Autonomia, la Mancomunitat l'ha de mantenir."
- (450) "Jo el comprenc bé el fet que esdevé a Catalunya -afegiria Puig i Cadafalch-. És necessari ésser cec, vivint-hi, per a no comprendre aquest fenomen que es desenrotlla. Una part de Catalunya sent el desengany de poder assolir els seus desigs per mitjans harmònics, dintre una solució de federació. La causa d'aquest desengany és la conducta seguida pels governs d'Espanya que recordem aquells temps de Felip IV. N'hi ha prou amb què un destacat, amb què un funcionari faci una denúncia, per despit, --perquè la seva veu sigui escoltada. Tots sabeu com la força pública va dissoldre un míting de pacífic bestiar. Jo desitjo en l'ànima que els que sentin aquesta definitiva desesperança, que

tinguin present que la política en els pobles, no és solament un ideal: la política es condiona per la força i per la personalitat i fins per la conveniència i pel comú sentir. Els sense esperança que s'enforteixin, perquè cal que la fortalesa varonil i serena, arbori la bandera. A aquests només els prego que no emplein la força contra els qui lluiten per la pàtria per altres camins. Vosaltres penseu així; jo haig de subratllar aquell formós pensament del que ara acaba de portar (Francesc X. Casals), en nom de tots, la paraula, de que tots, des del més radical, -- fins a aquell que dedica a Catalunya la part més mínima de la seva voluntat, els que són a la vanguardia a la línia de foc, i -- els de la reraguàrdia que els encoratgen, tots plegats són l'exèrcit de la llibertat. Jo no tinc dret a rebutjar per la pàtria, -- més que als traïdors, i no és traïdor aquell qui l'estima a la seva paísó. Aqueixa força, que jo vos conjuro a cercar, no la useu mai contra els catalans soldats de Catalunya."

- (451) "Acció", novembre 1922, p. 2 i 3. "El Diluvio", 24 d'octubre de 1922. Val a dir que aquests darrers mots de Puig i Cadafalch no foren de la satisfacció de tothom. Així, per exemple, "La Tralla" del 28 d'octubre de 1922 s'hi mostra en desacord i afirma que -- provocaren el xiuxiueig dels assistents. Evidentment, com pot veure's fàcilment, el discurs de Puig fou una defensa del catalanisme practicat per la Lliga Regionalista i una resposta als atacs que sofria del nacionalisme radical i independentista. "Acció" de novembre de 1921, a la seva primera plana, en un editorial titulat Comentari, no deixaria tampoc de referir-se als mots de Puig i Cadafalch, concretament a "aquella frase ibseniana que diu que és lliure aquell que està més sol, i cap país pot ventar-se'n ni desitjar la soletat ..." Així s'expressava l'il.lustre President de la Mancomunitat en el discurs que, en resposta al del President del Centre, pronuncià en la data memorable -- del 22 d'octubre. Paraules són aqueixes que, si pel seu profund sentit s'ofereixen ja a l'estudi i a la reflexió, en el cas polític de Catalunya suggereixen més d'un comentari. I en relació a la nostra posició dintre del nacionalisme, en relació a la nostra condició obrera, el nostre comentari és una confirmació dels principis democràtics que informen la nostra actuació. Fóra pueril, doncs, que nosaltres ens situéssim sota la definició ibseniana retreta per l'il.lustre President de la Mancomunitat; és --

més, lamentem que hom pugui haver-se format tan migrat concepte de les nostres aspiracions que són les d'un segment del proletariat català. Però, tampoc volem que, en declarar-nos contraris a aqueix isolament, pugui interpretar-se en un sentit de dependència; nosaltres reconeixem que cap país pot ventar-se de desitjar la soledat però creiem que l'únic contacte que convé a Catalunya amb el poble que detenta la seva llibertat, és la mútua dependència a que obliga la relació universal dels homes. No aspirem pas nosaltres al reconeixement de la personalitat de Catalunya per a bastir una nació reclosa, amb les finestres tanca--des a tots els vents. No, molt al contrari; nosaltres reivindicuem per a Catalunya el dret a regir-se per si mateixa, per a millor acomplir els seus destins en la humanitat. El nacionalisme català des dels rengles proletaris deu encaminar-se a obtenir els instruments polítics que puguin impulsar el desenvolupament de la seva personalitat, que puguin elevar el seu nivell de cultura i de civisme, que puguin donar a la seva organització social unes normes d'equitat i de justícia, en poques paraules: que puguin dignificar-nos davant dels altres pobles i que amb ells poguem aplegar-nos germanívolament per a sumar el nostre esforç petit però digne a l'obra universal. És així com esguardem nosaltres el nacionalisme; no sotmès a la marxa vacil·lant d'un altre poble, sinó amb acció pròpia, ferma i decidida, orientada vers horitzons més grans, per la ruta infinita i lluminosa dels pobles lliures..."

- (452) "Acció", novembre 1922, p. 3. "Terminado el acto de referencia --escriu hom també a "El Diluvio" del 24 d'octubre de 1922--, y después de salir del Palacio de la Generalitat, los comisionados y las representaciones que les acompañaban, algunos grupos de nacionalistas que se habían estacionado en la plaza de San Jaime entonaron Els Segadors. Mientras unos aplaudían, otros exteriorizaron sus protestas, promoviéndose algunos incidentes, y entonces las fuerzas de la policía y del cuerpo de seguridad -- que se hallaban apostadas en la citada plaza y en las bocacalles inmediatas iniciaron una carga que dio lugar a las consiguientes carreras y sustos. Hubo otro golpe de Els Segadors y nuevas cargas por las calles del Obispo, Libretería y Jaime I, repartiéndose bastantes sablazos y no pocos palos. Muchos de los que sufrieron los rigores de las cargas fueron pacíficos -- transeuntes y algunos de los que estaban escuchando el concier-

- (453) Noguer i Comet, a les seves Memòries citades, p. 266 bis, subratlla que la "iniciativa del susdit afer, al qual donarem el nom de Plebiscit Nacionalista, fou exclusivament del Sr. Casals -recordi's la nota 415-, el qual me l'exposà per tal de que jo cerqués la fórmula més adient d'organització del mateix i redactés la documentació pertinent, com així ho vaig fer. Me declaro, doncs, autor, si bé amb inspiració aliena d'aquella famosa Declaració que fou votada per un nombre molt gran d'ajuntaments de Catalunya (...)." "Vaig ésser jo -havia escrit poc --- abans-, pel càrrec que en aquest (Centre) tenia, l'encarregat de donar forma i executar el pensament del Sr. Casals (...)"
- (454) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 267. Malgrat que l'èxit del plebiscit no fou total, com indica el mateix Noguer i Comet, cal subratllar que el de 1922 fou organitzat per una entitat de dependents de comerç a diferència del de 1919 en el que hi participava la Mancomunitat de Catalunya i comptava amb l'escalf de totes les forces polítiques catalanes, a més a més del caràcter i de la significació molt més radicals de la declaració de 1922 i de les circumstàncies ben diferents.
- Pel que fa a les adhesions dels ajuntaments, la trameteren els més importants de Catalunya com Barcelona, Girona, Figueras, Hospitalet del Llobregat, Palamós, Molins de Rei, Montblanc, la Seu d'Urgell, Sant Feliu de Guíxols, Sabadell, Sant Sadurní de Noya, Terrassa, Tremp, Vendrell, Manresa, Reus, les Borges Blanques, Solsona, Balaguer, Cervera, Valls, Vic, entre molts altres. Pel que fa a les adhesions de les entitats nacionalistes, al butlletí "Acció" hi figuren prop de 300 entitats polítiques -des de les tradicionalistes o de la Lliga Regionalista a les macianistes (la Federació Democràtica Nacionalista o La Falç), passant per les republicanes catalanistes-, culturals, esportives-, periòdics i 27 seminaristes barcelonins, a part dels centres de dependents de Catalunya, els pomells de la joventut, algun sindicat agrari com el de Lloses, i grups d'Amèrica. V. --- "Acció", novembre 1922, p. 4 i 5; "Acció" de desembre de 1922, p. 10 i 11; i "Acció", gener 1923, p. 10.
- (455) NOGUER I COMET, R.- op. cit. Els ajuntaments que signaren la declaració, segons Ramon Noguer, "foren després perseguits per la

Dictadura militar per haver-la votada com així els vam demanar i motiu que les presons de la nostra terra s'omplissin de dignes - regidors i representants de municipis per haver comès aital suposat delictes". Noguer i Comet nega el caràcter separatista de la declaració "com es va voler fer creure", com a redactor que en fou, car la declaració per a ell "afirmava solament principis -- perfectament ortodoxos de doctrina federalista, cent i milers de voltes expressats i predicats pels sustentadors de tal doctrina com a règim d'organització de l'Estat Espanyol". Després de reproduir el text de la declaració, Noguer insisteix en què "serenament i objectivament parlant, no crec que ningú pugui veure-- hi conceptes que no fossin exposats mil vegades pels definidors de les doctrines nacionalistes o pactistes, contra les quals mai s'havia produït una acusació d'il.legalitat. De mi puc dir que mai he sentit el separatisme, que àdhuc l'he condemnat clarament i enèrgica en moments en què s'havia estès entre el jovent de la nostra terra i essent jo, precisament aleshores cap de les oficines del Centre i per tant que ni com a persona mandada -com se diu- és a dir ni com a treball d'encàrrec hauria sapigut exposar conceptes contraris al meu sentiment i manera de pensar." Tanmateix, els comentaris que habitualment feia sortir el Centre, a la premsa abans de l'acte d'afirmació nacionalista, i els textos que publicava abans i després el butlletí "Acció" deixaven entreveure un fons independentista; si més no l'ambigüetat hi -- era i, en tot cas, el radicalisme nacionalista ben present, més enllà, àdhuc, de les fórmules dels republicans nacionalistes. L'entusiasme que trobaven al CADCI les paraules de Macià eren -- ben significatives, i el text de la mateixa declaració en tenia ressons, si bé es presentava redactada d'una manera hàbil i prou ambigua per a defensar-se d'una possible acusació de separatisme. El mateix Noguer probablement comet un error de memòria en reproduir aquella declaració (V. la p. 516), car el text que en dona és sensiblement més moderat:

1. Proclamem el fet de Catalunya-Nació.
2. Declarem que com a tal Nació, Catalunya té el dret de tenir un Govern propi que tindria d'organitzar i dirigir la vida interior.

3. Demanem que aital govern sigui immediatament constituït, li reconeixin des d'ara autoritat per a -- regir els destins de Catalunya i d'acord amb les demés nacionali

tats ibèriques." Es un text que més aviat ens recorda els que foren aprovats per alguns ajuntaments que esmenaren la redacció original com abans hem assenyalat, tot partint del mateix testimoni de Noguer i Comet.

(456) NOGUER I COMET, R.- op. cit., 269.

(457) L'afirmació és feta.- "Acció", novembre 1922, p. 12. "L'afirmació és feta, sí, malgrat els entorpiments i les traves de les -- autoritats governatives --assenyalava aquest escrit també-. Es feta malgrat el descastament d'alguns catalans i malgrat els esperits porucs. I l'afirmació d'aquesta vegada ha sigut conscient i decidida com mai. La Declaració proposada per nosaltres no deixa rà lloc a dubtes ja que està redactada amb claredat meridiana. (Segueix el text de la mateixa, com a la p.516) (...) Després de l'afirmació del dia 22 no hi caben subterfugis ni compassos d'espera. O es dóna satisfacció a la voluntat de Catalunya o se li nega rodonament. Amb aquest dilema és com ha de quedar plantejada la qüestió. I segons la resposta, Catalunya ha de fer el seu determini, però resolta i decidida, sense temences, tal com duen fer els pobles que porten l'ideal al cap i al cor."

(458) "Acció" d'abril de 1932, p. 42-43.

(459) "Acció" de desembre de 1922, p. 9 i 10. L'acte del dia 29 a Lleida, consistiria en un míting al Saló Catalunya i un dinar al -- Camp d'Esports. El primer, fóra presidit per Josep Solé, president del Centre de Dependents de Lleida, i hi assistirien representacions de la Joventut Catalanista, Centre de Dependents, Lliga Regionalista i Joventut Republicana així com els regidors homenatjats que figuraven també a la presidència; a la seva intervenció, Casas Briz, explicaria la significació de l'acte del dia 22 i glossaria la Declaració "deduint-se que cal recabar per a la Nació Catalana tots els drets de sobirania que com a tal li corresponen", i faria referència a la necessitat de la "catalanització del nostre poble en totes les seves manifestacions" a fi d'obtenir la "llibertat espiritual, i d'això a la llibertat plena no hi ha més que un pas". Manuel Florensa per la Lliga Regionalista, Humbert Torres per Joventut Republicana, Francesc Macià i Josep Solé, que tancaria el míting, completarien els parlaments.

- (460) "Acció", novembre 1922, p. 13-14. "El Diluvio", 28 de setembre de 1922; "El Diluvio", 30 de setembre de 1922; "El Diluvio", 1 d'octubre de 1922; i "El Diluvio" del 3 d'octubre de 1922.
- (461) "Acció" de desembre de 1922, p. 1-2.
- (462) El desembre de 1922, els Amics de la Instrucció de Barcelona, en títol iniciadora, l'Associació Barcelonina de Mestres Oficials, l'Associació Provincial de Mestres de Girona, l'Associació Provincial de Mestres Nacionals de Barcelona, l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, l'Associació de Mestres Joves, la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, "El Magisterio Gerundense", el "Butlletí de Mestres", l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el "Magisterio Tarraconense", la Federació de Mestres Oficials, el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, el "Magisterio Leridano" i el CADCI, signaven una convocatòria per a una reunió a la que acudien 130 associacions pedagògiques i culturals de diversos indrets de Catalunya, "assistint-hi, també, representants d'associacions obreres, artístiques, esportives". L'assemblea aprovaria, per unanimitat, d'insistir "en la idea de l'homenatge, invitant-hi totes les terres de parla catalana", convidar els ajuntaments, entitats pedagògiques, mestres, societats de cultura, acadèmies, etc., a adherir-s'hi, celebrar pel febrer una gran manifestació cultural d'homenatge a Girona, col·locar una placa a la casa de Sant Martí d'Ollers on feu de mestre així com celebrar un altre acte a Solius, lloc de la seva naixença i finalment fou nomenat el Comitè organitzador, que restà format per les entitats abans esmentades. L'homenatge, fonamentalment, es proposava d'"afirmar el principi que l'ensenyament ha de fer-se en la llengua del poble".- "Acció" gener 1923, p. 11; "Acció", març 1923, p. 10.
- (463) V. així l'"Acció" ja esmentada de gener de 1923, p. 11; la de març de 1923, p. 10, que reproduïa alguns fragments del seu llibre Instruccions per l'ensenyança de minyons, aparegut el 1749. El mateix butlletí del mes de maig de 1923, p. 13, reproduïa el facsímil de la primera edició d'aquest llibre.
- (464) Se celebrarien, doncs, el juliol i no el febrer (aniversari de la mort) com hom havia pretès al principi (V. la nota 462). Josep M. Saguer i Vilà, hi dugué la representació de la Secció de Propaganda del CADCI. V. "Acció" d'agost de 1923, p. 11-12.

- (465) V. supra, p. 514-515. "Acció", febrer 1923, p. 9.
- (466) "El Diluvio", 4 de gener de 1923.
- (467) "Acció", febrer 1923, p. 9. Domènec Carrové, en fer la presentació d'Humbert Torres, n'elogiaria la "puresa d'ideals i el seu nacionalisme ferm. Ell fou qui exposà en una de les setmanes municipals el dret de Catalunya a la seva llibertat; ell fou qui va defensar la nostra Declaració del 22 d'octubre, quan va ésser presentada a l'Ajuntament de Lleida i que tothom sap fou rebutjar per 11 vots contra 10, produint-se després l'adhesió de totes les entitats de Lleida i a més la de 23 ex-regidors d'aqueix Ajuntament".
- (468) "Acció", febrer 1923, p. 10. També, el comentari, Al marge d'una conferència, al mateix butlletí, p. 8, d'elogi a la conferència de l'"alcalde popular de Lleida". Respecte als altres conferenciants d'aquest cicle, "Acció" de gener de 1923, p. 10, anunciava que Jaume Bofill i Matas havia acceptat l'oferiment de venir al CADCI a pronunciar una conferència dins d'aquest cicle, si bé hom no en tornaria a parlar més als butlletins del Centre fins a l'agost de 1923 (p.11) en què hom parla de continuar aquest cicle. Més avall ens hi referim. V. la nota 472.
- (469) Sacrifici.- "Acció" d'abril de 1923, p. 10-11. V., supra, p. 451 i sgs, pel que fa a la posició del CADCI davant l'assassinat de Seguí i del terrorisme.
- (470) Joaquim Declós complia condemna a causa de la publicació d'un poema patriòtic a "La Tralla", d'acord amb l'aplicació de la llei de jurisdiccions. El CADCI obria una subscripció per al mateix i recomanava d'acudir a les visites dominicals que hom li feia a la pressó.- "El Diluvio", 26 d'agost de 1923; "Acció" d'agost de 1923, p. 11. El 5 d'agost, la Secció Permanent de Propaganda -- Autonomista organitzava una visita col·lectiva a la Model, a la que assistien més de tres centes persones, a part que hom recomanava que els socis el tornessin a visitar en vegades successives. V. "Acció" de setembre de 1923, p. 13; "El Diluvio" del 2 i del 9 d'agost de 1923.
- (471) V. supra, p. 438 i 443. Esmentem aquí també el suport material prestat a la família d'Emili Store, nacionalista "empresonat de fa una pila de mesos", segons "Acció" de novembre de 1920, p. 5.

El setembre de 1921, per un altre costat, la Secció de Propaganda del Centre felicitava Lluís Massot per "haver aconseguit l'indult del company Albert Llucià, processat per la causa nacionalista".- "Acció" d'octubre de 1921, p. 7.

- (472) Hom preparava aquest cicle des de finals de juliol de 1923, a cura de "personalitats de totes les tendències actuals del nacionalisme que forçosament seran d'una eficàcia palesa en aquesta hora de general desorientació". Hom anunciava els noms de Bofill i Matas, Salvador Albert, Nicolau d'Olwer, Rovira i Virgili, i --- Ríiz i Porta. V. "Acció" d'agost de 1923, p. 11; i de setembre de 1923, p. 1 i 13.
- (473) Hom les projectava per a començaments d'octubre de 1923. "Acció" d'agost de 1923, p. 11; i de setembre de 1923, p. 13.
- (474) V. supra, p. 463 .
- (475) A part d'altres comunicacions esmentades amb anterioritat, citem aquí la felicitació a Puig i Esteve, l'agost de 1918, per ésser un dels signants de la proposició presentada a l'Ajuntament, demanant l'ensenyament del català a les escoles municipals i a les subvencions pel mateix ("Acció" de setembre de 1918, p. 9); a -- Faustí Valentí, el setembre de 1918, tot encoratjant-lo "perquè prossegueixi advocant per l'ensenyament en valencià en escoles de València" ("La Veu de Catalunya" del 6 de setembre de 1918); al Gremi de Taverners, l'abril de 1920, per l'acord pres d'adoptar el català com a llengua oficial de la seva documentació --- ("Acció" de maig de 1920, p. 9); a l'Orfeó Gracienc, l'octubre de 1920, per haver proposat a l'assemblea d'orfeons de Vic "que s'expulsessin de la Germanor dels Orfeons, aquells que, desacabant els principis fonamentals de la doctrina nacionalista, prenguessin part en actes organitzats per elements polítics hostils al nostre moviment o que fossin en honor d'altres personalitats representatives del poder central", moció que fóra refusada per aquella assemblea ("Acció" de novembre de 1921, p. 5); a la Societat del Teatre Liceu, el març de 1923, per l'acord pres en -- junta general de fer ús de la llengua catalana en totes les seves manifestacions ("El Diluvió" del 31 de març de 1923).
- (476) Com l'escrit adreçat a l'alcalde de Calella, de protesta pels obstacles posats a la celebració d'unes festes catalanistes, el 17 d'octubre de 1920 ("Acció" de novembre de 1920, p. 5), o contra --

el periòdic "A B C", tot recomanant els socis i, especialment, -- els viatjants que no el comprassin ni el llegissin (Prensa catalanófoga.- "Acció" de gener de 1922, p. 1).

- (477) Com sempre recomanava els socis de col.laborar a l'Associació -- Catalana de Beneficència que tenia cura d'ajudar els presos nacionalistes, i a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, per a la qual cosa hi havia dues petites caixes al vestíbol del Centre ("Acció", agost 1921, p. 8; "Acció", agost 1922, p.16); anualment subvencionava el Foment de la Sardana ("Acció" d'agost de 1921, p. 1); el març de 1923 contribuïa amb 100 francs a les despeses de la publicació de La vida austera de Pere Coromines en llengua francesa ("Acció" d'abril de 1923, p. 2), etc.
- (478) V. així, el comentari La tasca valencianista al butlletí "Acció" de desembre de 1922, p. 12, que a més a més de subratllar el de catalanització, que des de feia tres o quatre mesos s'havia introduït a la Diputació de València, esmentava la constitució recent a Ontinyent d'una Agrupació Regionalista que projectava implantar unes Escoles Mercantils, entre altres seccions, i la publicació del "Butlletí del Casal Català".
- (479) Les informacions apareixen regularment al butlletí "Acció, gràcies a l'Oficina de Relacions Exteriors i el seu Cos de delegats. Alguns cops hom rebia la visita de membres dels grups catalans d'Amèrica, com la visita de Jaume Jurnet, president del Centre Nacionalista Català de Nova York, el gener de 1923.- "Acció" de febrer de 1923, p. 12.
- (480) Així, per exemple, la junta de govern de Propaganda Autonomista en ple, juntament amb el president del CADCI i altres membres del Consell Directiu, acudien a la festa patriòtica, celebrada al Teatre del Liceu, el 4 de febrer de 1920, a benefici de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ("Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 12); la Secció de Propaganda igualment era representada a l'Aplec de Sant Boi l'abril de 1920 ---- ("Acció", maig 1920, p. 9); el març del 1921, hom destinava cinquanta pessetes "per a una llotja del Festival a profit de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ("Acció" d'abril de 1921, p. 1), etc.
- (481) V. el comentari, El 31 d'octubre de 1413.- "Acció" de novembre de

1921, p. 6. La Secció de Propaganda Autonomista, per un altra -- banda, adreçaria la seva "adhesió més entusiasta" als actes -- fets a Balaguer per a commemorar aquesta data ("Acció" de desembre de 1921, p. 7). Assenyalen també, les gestions fetes per la mateixa secció perquè les despulles de Jaume el Dissortat fossin "excavades del lloc on es deia que estaven soterrades per tal que siguessin traslladades a Balaguer, excavacions que fracassarien ("Acció" d'abril de 1923, p. 11-12). La Secció de Propaganda, era representada a l'homenatge a Víctor Català, organitzat per l'Ateneu Empordanés, l'abril de 1920 ("Acció" de maig de 1920, p. 9).

- (482) Salvador Suñol, per exemple, era delegat per la Secció de Propaganda del Centre "a unes reunions periòdiques que es celebren en l'Associació Catalana d'Estudiants".- "Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 13.
- (483) Pel que fa al monument a Guimerà, "Acció" de desembre de 1920, p. 8-9, i de novembre de 1920, p. 5. El 28 de maig de 1921, per una altra banda, se celebraria al Centre una sessió teatral a benefici d'aquest monument, amb l'escenificació de l'obra A sol ixent fugen les boires d'Avel·lí Artís ("Acció" de juliol de 1921, p. 5). Pel que fa al monument a Fortuny, V. "Acció" de maig de 1921, p. 2; pel que fa al de Pep Ventura, la campanya fóra menada per la Comissió de l'Aplec de la Sardana i el butlletí "Acció" hi -- prestaria una continuada atenció. V. "Acció" de novembre de 1921, p. 6; de desembre de 1921, p. 7; d'agost de 1922, p. 16; de setembre de 1922, p. 9; "Acció" de desembre de 1922, p. 9; de gener de 1923, p. 8; de febrer de 1923, p. 8-9; de març de 1923, p. 9; d'abril de 1923, p. 11-13; "Acció", juny 1923, p. 12; de juliol de 1923, p. 18. V., també, la Membria esmentada de Propaganda Autonomista, a "Acció" de setembre de 1923, p. 11. El CADCI, enfi, participava en una reunió d'entitats catalanistes amb un delegat de l'Ajuntament de Moià, el 9 de gener de 1923 per a erigir en aquesta vila un monument a Rafael Casanova.- "Acció" de febrer de 1923, p. 11.
- (484) "Acció" de gener de 1919, p. 4-5.
- (485) Corresponia a les impressions de Bordas, antic soci del CADCI, a Alemanya, durant la seva estada allí, a Colònia on s'havia creat una situació independent. V. "Acció" de maig de 1920, p. 9.

- (486) Puig i Esteve i Vidal i Guardiola, explicarien "como conviene -- fortalecer la acción del Ayuntamiento para que se pueda conse--- guir el ideal de hacer una obra definitiva y perfecta al elabo-- rar el censo de población y el padrón de los vecinos de Barcelo-- na en el año 1920".- "El Diluvio", 17 de desembre de 1920.
- (487) "El Diluvio", 16 de març de 1921.
- (488) Els concerts, a cura de corals infantils o adultes, de solistes o de grups musicals eren freqüents al CADCI. Esmentem aquí, no-- més a títol d'exemple: el concert de l'Associació de Mestres -- Compositors, el 1 de desembre de 1916, amb interpretació d'obres de Rossi i Pahissa ("Acció" de desembre de 1918, p. 5; 1 de ge-- ner 1919, p. 5); el del 5 de gener de 1919, a cura del Cor Infan-- til Mossèn Cinto ("Acció", gener 1919, p. 5, i "El Diluvio" del 31 de desembre de 1918); el de l'Orfeó Escola Choral Martinenca, el 7 de desembre de 1919, "integrat en sa majoria per obrers de la barriada del Clot" ("Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 13); els dels Petits Cantaires de Sant Just, el 17 de març de -- 1920 ("Acció" d'abril de 1920, p. 8); el recital de piano i vio-- loncel, fet el 8 de maig de 1920 amb obres de Chopin, Granados, Albéniz, Bach, Fauré, Cassadó, etc. ("Acció" de maig de 1920, p. 10; "Acció" de juny de 1920, p. 6) "El Diluvio", 7 de maig de -- 1920); el concert a cura de l'Orquestra de l'Associació Catalana d'Artistes, el 13 de novembre de 1920, amb obres de Morera, Arge-- laga i Gaya ("Acció" de desembre 1920, p. 6); el concert homenat-- ge fet al Mestre Morera, el mateix mes ("Acció" de desembre de 1920), p. 5); el del 28 de març de 1921, a cura de la concertis-- ta Elsa Velasco que interpretaria composicions de Saint-Saëns, - Chopin, Beethoven i Bach ("Acció" de maig 1921, p. 9) el recital de guitarra del 28 de juliol de 1921, a cura d'Eduard Sáinz de - la Maza, "primer de la sèrie de concerts organitzats per la Sec-- ció Permanent de Propaganda i l'Associació Catalana d'Artistes, amb obres de Tàrraga, Schumann, Sors i altres ("Acció", setem--- bre 1921, p. 11); el de l'Orfeó de Sants, el 16 d'octubre de -- 1921 ("Acció" d'octubre de 1921, p. 7, i de novembre 1921, p. 8; "El Diluvio", 16 d'octubre 1921); el del 6 de novembre de 1921, a cura del violoncel·lista Bernadí Gálvaz ("Acció" de desembre - 1921, p. 8); el del 9 d'abril de 1922, a cura de l'Orfeo Renaixem-- ent ("Acció" d'abril de 1922, p. 11, i "Acció" de maig 1922, p. 11); el de la Schola Orpheonica, el 26 de desembre de 1922 ("Ac-

ció", febrer 1923, p. 12); el de l'Orfeó Barcelonés de l'Ateneu Obrer del Districte II, el 4 de març de 1923 ("Acció", febrer -- 1923, p. 12; de març 1923, p. 11; i d'abril de 1923, p. 14), etc. L'èxit de públic no acompanyava sempre. Així, "Acció" de juny de 1921, p. 7, es dolia, tot referint-se al concert del 23 d'abril de 1921, a cura de la nena Maria Pigrau, de 12 anys, del fet que -- "els nostres consocis no prodiguen pas gaire l'assistència als -- concerts de solistes que es donen al Centre". En canvi, tot referint-se al recital de guitarra esmentat del 28 de juliol de 1921, "Acció" de setembre de 1921, p. 11, remarcava que, donada la nombrosa assistència, hagué de fer-se a la Sala gran, en lloc de la Sala petita on s'havia projectat.

- (489) Així els interpretats per l'Esbart Folklore de Catalunya, el 8 de desembre de 1919 ("Acció" de desembre de 1919 a març 1920, p. 13), o els executats per l'Esbart Català de Dansaires, el 22 de gener de 1922 ("Acció" de gener de 1922, p. 7, i de febrer de -- 1922, p. 8).
- (490) Ja fossin dedicats als infants, com el del 10 de novembre de --- 1920 ("Acció" de desembre 1920, p. 5), la del 8 de desembre de - 1922 ("Acció" de desembre de 1922, p. 11; i de gener de 1923, p. 10), el programa que hom confeccionava per a les festes de la Merçè, el 25 de setembre de 1921, a base de sardanes i teatre ("Acció" setembre 1921, p. 11), o el festival a profit del Casal de Mar - en projecte, el 11 de desembre de 1920 ("Acció", febrer 1921, p. 4).
- (491) Fou aquesta una activitat d'un èxit en el Centre durant aquest -- periode. L'ensenyament de sardanes esdevingué una activitat habitual, i les ballades i audicions se celebrarien setmanalment. Recordem el que subratllava la Memòria de la Secció de Propaganda del CADCI del curs 1922-1923 (Nota 340). El 22 de juliol de 1921, a proposta de la Secció de Propaganda, el Consell Directiu del - Centre acordava establir, a les audicions de sardanes, una invitació que permetés l'entrada als no socis ("Acció" de setembre - 1921, p. 1). L'entusiasme que rodejava l'activitat sardanista -- arribà àdhuc a algun incident quan grups de sardanistes aprova-- ven o desaprovaven algunes sardanes de manera ben exterioritzada "donant motiu a què l'excitació de nervis no fes de les seves", el que forçà a la junta de govern de la Secció de Propaganda a --

fer pública una nota anunciant que reprimiria "amb la més gran energia qualsevol exteriorització sorollosa o incorrecta que sigui -- atemptatòria a la cultura i a la serietat", tot anunciant l'aplicació dels estatuts al soci o socis "que directa o indirectament donin motiu a cap avalot", i l'expulsió dels qui no fossin afiliats a l'entitat, nota que sembla aconseguí de restablir l'harmonia a les audicions futures, si hem de fer cas del que diu el mateix butlletí que la reproduira. V. El bon criteri triomfant. - "Acció" de març de 1923, p. 7-8, i la nota esmentada, al mateix butlletí, p. 10.

(492) V. l'obra esmentada d'Ernest Udina, Supra, p.513 .

(493) A part d'alguns dels noms que hem esmentat en altres apartats hauríem de remarcar aquí la pertinència al Centre de Jaume Compte -- que militaria a Estat Català, després a Estat Català Proletari i moria durant els fets del 6 d'octubre al Centre; dels germans Badià; ja ens hem referit també a Josep Tarradellas. Pel que fa a Estat Català coneixem també la militància de diversos afiliats al Centre com Joan Segura, Ramon Carreras i Parset, Manuel Juliachs, etc.

Segons manifestació de Ramon Sebrià, Macià, en fundar Estat Català, va partir de membres de la Unió Catalanista i del CADCI, a part dels que eren també del grup de "La Falç", del que ja hem remarcat el bon nombre de membres del Centre que hi figuraven.

Esmentem el nom ja citat de Domènec Latorre que sortia també amb el Grup Català la Barricada, en un míting fet al poble de Montmeló, a començaments de setembre de 1923 ("El Diluvio" del 6 de setembre de 1923), que era igualment de la Junta de Pàtria Nova com ho hem assenyalat en un altre lloc, el 1921; Antoni Obach, secretari de la Joventut Socialista de Catalunya Renaixença, que militaria a Estat Català- V. "El Diluvio" del 6 de juliol de 1920. Adrià Pressas i Grant i Sala, de la Junta d'Unió Catalanista el 1922 ("El Diluvio" del 8 de febrer de 1922 i "El Diluvio" del 26 de novembre de 1922). Citem, igualment, Domènec Latorre, Grant i Sala, Ràfols i Camí, i Jaume Arqué i Clapés -a part de Tarradellas- com a col·laboradors de "L'Intransigent"; Enric Nadal i Blanch, Arqué i Clapés, i Tomas Torrent, col.laboradors de "La Tralla" a partir de la seva represa el 13 de maig de 1922.

Pel que fa a "La Tralla", el 10 de juny de 1922, publicava un ar-

ticle, Comentari d'Enric Nadal i Blanch, del Centre, el qual parlava sobre la catalanització dels obrers. L'obstacle més gran per a la mateixa -assenyalava- era la "concepció burgesa que es té -del catalanisme" que calia "procurar que desaparegui, i desapareixerà tan aviat com no estentín la representació única del catalanisme en les corporacions públiques, gents que es valen del nom d'una idealitat per a enlairar-se i després es desentenent -- d'aquesta si pot tenir repercussió en la confecció d'uns aranzels o tractats de comerç. La creiem fàcil -la catalanització -- dels obrers- perquè convivim entre la gent treballadora (...)." Citem la participació a "Abrandament" que, com "L'Intransigent" - havia estat fundat per Josep Tarradellas.

Subratllem, finalment, que la radicalització nacionalista del -- CADCI no es manifestava solement entre els dependents de la Unió Catalanista, de La Falç, o d'altres grups de nacionalistes purs; en gent amb fama en aquells moments de moderats com Puig i Esteve, es produïa el mateix desencís respecte de La Lliga Regionalista i seguia rera l'escissió d'"Acció" Catalana; i és que no -- cal oblidar la procedència també de la Unió Catalanista i de la UFNR de Puig i Esteve i, al capdavant, la continuïtat nacionalista Puig i Esteve-Francesc X. Casals, àdhuc en la repressió (Procés de Puig i Esteve a l'època anterior, persecució de F. X. Casals per la dictadura de Primo).

(494) "Acció", agost 1923, p. 10-11.

(495) Secció Permanent d'Organització i Treball. Notes Històriques de la Secció. - "Acció" d'abril de 1932, p. 21-22. Ramon Ràfols i Camí en fou el redactor segons manifestació personal d'ell mateix.

(496) V. supra, Les activitats permanents, p. 472..

(497) "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" del 15 de gener de 1919, p. 149-151.

(498) V. supra, p. 488 i sgs. A primers de setembre de 1921, Noguer i Comet, diputat provincial, es dolidria, en una sessió de la Mancomunitat de Catalunya i en debatre's el dictamen sobre la creació d'una Fundació Catalana de Previsió i d'Estalvi, de la manca de sensibilitat social de la Mancomunitat i en aquest sentit recordaria l'actitud de la corporació durant la campanya de 1918 en aquest camp: "Es una mezquindad -diria- que hoy que las cuestiones sociales preocupan a todos los pueblos y a todos los gobier-

nos del mundo civilizado, en Cataluña, donde son tan vivos estos problemas, la Mancomunidad, que aspira a recoger todas las idealidades y sentimientos de nuestro pueblo, de su presupuesto, que se acerca a los 29 millones de pesetas, dedique solo a instituciones sociales, y aún para proteger a la iniciativa privada, -- unas 40 o 50.000 pesetas. (...) ¿Es que la mayoría que gobierna esta casa no los sentís estos problemas? (...) Y esto lo reconocéis vosotros mismos en el preámbulo del proyecto, en el que confesáis que solo coaccionados por las iniciativas y exigencias exteriores os decidís a entrar en este terreno. (...) Sostuvo también no ser cierto las alegaciones que en defensa de su actitud aduce el Consejo de la falta de facultad legislativa de la Mancomunidad y su escasa fuerza económica. Alegais ahora esto -- dijo -- y en el momento en que reclamamos facultades para Cataluña, en -- aquel proyecto de autonomía del año 1918, precisamente por la -- oposición vuestra, dejaron de comprenderse entre las atribuciones que al gobierno de Cataluña se le conferían, las referentes a legislación social. Este criterio vuestro era interesado, porque vosotros no quereis comprometeros (...)."- "El Diluvio", 3 de setembre de 1921.

(499) V. supra, p. 489-492 .

(500) V. el capítol anterior, p. 281, 374 sgs., i 396 i sgs.

(501) V. la nota 830 del capítol anterior. "Acció", abril 1932, p. 21; "Acció", setembre 1918, p. 10

(502) "Acció", abril 1932, p. 21; "Acció", setembre 1918, p. 10.

(503) Segons "Acció" d'octubre de 1918, p. 6, "una sola entitat fins ara ha acordat no enviar delegat a la dita reunió" a part de -- "faltar la resposta d'una altra". La resta de les agrupacions -- convidades havia "contestat amb entusiasme i amb paraules enco-- ratjadores". "Acció", abril 1932, p. 21.

(504) "Acció", desembre 1918, p. 6; "Acció", abril 1932, p. 21.

(505) "Acció", gener 1919, p. 6. Segons aquest butlletí mateix, hi as sistien: el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Reus i de Valls, el Centre de Dependents del Co-- merç i de la Indústria de Manresa, Mataró, Sabadell i Terrassa, l'Associació de Dependents del Comerç de Lleida, el Centre i --

Unió Mútua de Cobradors i Mossos de Barcelona, l'Associació Mutual de Dependents del Comerç de Mobles de Barcelona, l'Associació de Dependents i Talladors de Confecció i Camiseria de Barcelona, la Unió Ultramarina de Barcelona, a més a més de l'adhesió de la Unió Professional de Dependents i Empleats del Comerç de Barcelona i el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Tarragona.

- (506) "Acció", gener 1919, p. 6; "El Diluvio", 19 de desembre de 1918; "Acció", abril 1932, p. 21.
- (507) "El Diluvio", 19 de desembre de 1918. El Gremi de Detallistes - del CADCI participaria en aquesta actuació de la Secció d'Organització i Treball "per a demanar als poders públics la promulgació d'una llei de Salari Mínim".- "Acció" de febrer de 1919, p. 6-7. "Acció" d'abril de 1920, p. 9, per la seva banda, indicava que la Secció no descurava aquest tema, "però com que vol que en la seva obra hi tinguin part tots, demana als socis que li comuniquin el seu parer, indicant el sou que consideren necessita el dependent per a viure en família i a ésser possible detallant un pressupost. Us agrairíem molt una resposta en aquest sentit que de passada que serviria per a la nostra il·lustració us portaria a preocupar-vos un xic més de lo que feu avui de la vida social del dependent."
- (508) Amb tot, el tema del descans dominical no restava pas una qüestió absolutament tancada. La Comissió Pro Descans Dominical a la que ens referírem al capítol anterior, després de l'anul·lació d'aquells famosos pactes, persistiria encara en la seva actuació (V. el capítol quart, p. 402-403). V. així, per exemple, la crida de la Comissió, a "El Diluvio" del 26 d'octubre de --- 1918, per tal que els dependents acudissin l'endemà diumenge al seu local "para salir a recorrer la ciudad velando por el cumplimiento de la Ley"; en el mateix sentit "El Diluvio" del 14 i del 21 de desembre de 1918.
- V. també la nota 535 d'aquest capítol. Més endavant aquesta reivindicació es faria sentir als pobles agregats, als Encants, i en alguns rams com el dels carboners i els dependents de farmàcia. V. així la reunió de dependents del gremi de roba feta, que acordava de dirigir-se a les autoritats locals i al CADCI perquè el descans dominical i la jornada mercantil legal s'acomplissin als pobles agregats ("El Diluvio" del 20 de febrer de 1919), les denúncies de Puig i Esteve sobre la mateixa qüestió als Encants

("El Diluvio" del 18 de març de 1919, les reivindicacions dels carboners sobre el descans dominical a "El Diluvio" del 14 d'octubre de 1919; i pel que feia al repòs dominical dels establiments de farmàcia, aquest era un dels punts que defensava l'Associació Professional de Dependents de Farmàcia, constituïda el març de 1921. V. "El Diluvio" del 18 i 19 de març de 1921; "El Diluvio" del 7 i del 9 d'octubre de 1921, "Catalunya Social" del 3 de desembre de 1921; "El Diluvio" del 10 de desembre de 1921, etc. El tema aquí també s'aparellava amb la reivindicació de la jornada mercantil legal (en aquests moments, la de les vuit hores). V. també, "El Diluvio" del 15 d'octubre de 1921. Al si de la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, l'abril de 1922, es constituïria també una ponència especial per a aquesta qüestió "para lograr el exacto cumplimiento de la Ley en el comercio, imponiendo severas sanciones a los infractores" ("El Diluvio" del 29 d'abril de 1922). V. també "El Diluvio" del 1 de març de 1923 sobre el descans dominical a l'escorxador; el del 7 d'abril de 1923 sobre la mateixa qüestió a les barriades, etc.

- (509) V. el capítol quart, p. 366-368 i 404-406. Més endavant l'acció es desenvoluparà a favor de les vuit hores de treball.
- (510) V. el capítol tercer, p. 217 i sgs.
- (511) "La Veu de Catalunya" del 17 de setembre de 1918. "Acció" d'abril de 1932, p. 21.
- (512) "Acció" d'abril de 1932, p. 21. "Acció" d'octubre de 1918, p. 6. La Comissió Pro Descans Dominical, abans esmentada, s'ocupava també de la jornada mercantil a finals de l'estiu i començaments de la tardor de 1918. V. "La Veu de Catalunya" del 10 de setembre de 1918. "La Veu de Catalunya" del 18 de setembre de 1918 -- que anunciava un míting per a l'endemà a l'Associació de la Dependència Mercantil sobre la mateixa qüestió i per donar compte de la tasca feta sobre la llei del descans dominical i prosseguir-ne la campanya. La Unió Professional de Dependents i Empleats de Comerç, per la seva banda, s'adreçava també a la Junta Local de Reformes Socials tot proposant la creació d'una comissió mixta de patrons i obrers per a resoldre les dificultats que sorgissin entre uns i altres per a l'aplicació de la llei. V. -

"La Publicidad" del 27 de setembre de 1918. V. enfi "La Publicidad" del 1 d'octubre de 1918.

- (513) "Acció", novembre 1918, p. 5: "Els nostres informes discrepen en algun punt de go acordat per la Junta de R. S. i en el que més es distancia és en la base 4ª, que tracta de les dues hores que concedeix la llei als dependents per a dinar. El criteri que sostenia la Secció -potser no del tot lògic, segons el caire per on se guaiti- era el més raonable i el que calia imposar si es volia de bona fe que aquella disposició tingués efectivitat. Nosaltres --- advocàvem per l'absolut tancament d'una a tres de la tarda i la Junta de R. S. no ens ha escoltat, i el error que això suposa, -- vé agreujat en decretar, com ha fet, dos torns per a dinar: l'un de dotze a dues i l'altre de dues a quatre, ben renyits amb la - pràctica, dificultant i fins impossibilitant la seva aplicació." "Acció" d'abril de 1932, p. 21.
- (514) "Acció", novembre 1918, p. 5.
- (515) "Acció" novembre 1918, p. 5. Val la pena subratllar el to emprat per aquesta informació del butlletí del CADCI, èdhuc la insinuació final sobre la possibilitat d'utilitzar en darrer terme un - "mitjà, lícit o no", i comparar-la amb els textos del mateix --- butlletí quan el 1913 es referia a la campanya pel tancament a les 8, encapçalada pel CADCI. V. també, "Acció" d'abril de 1932, p. 21. La premsa, lògicament, reflectia la campanya i les inci-- dències al carrer, en les que també s'hi feien presents les entitats, com l'Associació de la Dependència Mercantil, que formava part d'aquella Comissió Pro Descans Dominical. V. així, "El Dilu-- vio" del 9 d'octubre de 1918; "La Publicidad" del 9 d'octubre - de 1918; "El Diluvio" del 10 d'octubre de 1918; "La Publicidad" del 11 d'octubre de 1918; "La Publicidad" del 22 d'octubre de -- 1918, etc.
- (516) "Acció" de novembre de 1918, p. 5-6; "Acció" de desembre de 1918, p. 6; "Acció", gener 1919, p. 6; "Acció", febrer 1919, p. 7. Les entitats de dependents abans esmentades de la Comissió Pro Des-- cans Dominical i Jornada Mercantil igualment s'aprestaven a l'ac-- ció. V. així "El Diluvio" del 29 de novembre de 1918; "El Diluvio" del 12 de desembre de 1918; "El Diluvio" del 12, 15 i 16 de ge-- ner de 1919, etc. Assenyalem també que en un míting organitzat - per aquesta comissió, el 16 de gener de 1919, "pro salarios y --

protesta de la pasividad de las autoridades por el incumplimiento de las leyes Descanso dominical y Jornada mercantil" hi participava un representant de la Federació Local de la CNT, segons el diari darrerament esmentat. Pel que fa al CAOCI, la clausura del seu local interrompria, evidentment, la seva participació en aquesta lluita.

- (517) "Acció", abril 1932, p. 22.
- (518) El Consell Directiu, en aquest sentit, anunciava que estava "treballant activament en la confecció de les modificacions que creiem haurien d'introduir-se en els sous i millores dels dependents, tot ço que confia podem ben aviat presentar en forma de demanda als elements patronals".- "Acció" de febrer de 1919, p. 1.
Aquest projecte era anunciat també per "El Diluvio" del 24 i del 25 de gener de 1919.
- (519) "Acció", setembre 1919, p. 9; "Acció" d'abril de 1932, p. 22.
- (520) A diferència dels "obrers purament manuals", que havien "assolit millores importantíssimes en la remuneració de llur treball".
"Cal reconèixer -assenyalava també aquest mateix escrit- que ella -la dependència mercantil- ha gaudit sempre d'un privilegi d'inferioritat respecte als demés elements treballadors, en gairebé --- tots els ordres, essent la qui amb més vivesa ha sentit les conseqüències de l'encariment general, per les circumstàncies que li són pròpies, per ésser el component de nostra classe mitja, de la que s'ha dit sempre, i en veritat, que és la que viu en pla de -- més privació i malestar, doncs no li guarda relació corresponent la font d'ingressos que disfruta amb l'ordre de vida que ha de seguir i li pertany".- "Acció" de setembre de 1919, p. 9.
- (521) "I si bé és veritat -hi llegim també- que alguns augments de sous i gratificacions extraordinàries se li han atorgat també és veritat, però, que uns i altres aplegats no han produït la deguda compensació, ni han pogut equilibrar la situació econòmica actual, fent enyorar, encara, amb ànim trasbalsat, aquella normalitat grossa o petita de pocs anys enrera; a més, semblants augments i gratificacions, concedits sense cap norma fixa, han causat un gros contingent de desigualtats en el modo massa lamentable d'apreciar la valua del treball, després d'accentuar aquelles altres desigualtats d'igual ordre que per dissort ja existien amb anteriori-

tat, mercès a l'especial concepció patològica de certes cases mercantils".- "Acció" de setembre de 1919, p. 10.

(522) "Acció", setembre 1919, p. 10.

(523) La primera de les bases, segons aquesta lletra transcrita pel --- butlletí "Acció" del CADCI, el setembre de 1919, p. 10 plantejava la regularització "de seguida" dels "salaries actuals" de la manera següent: "Als dependents d'escriptori, banca, major i detall, dar-los els salaries que tenien en juny de 1917, augmentats del -- 50% en els sous fins a 40 duros mensuals; 40% en els sous superi-- riors a 40 duros fins a 60; 30% en els sous superiors a 60 duros fins a 80; 20% en els sous superiors a 80 duros fins a 100. Als dependents, mossos i cobradors dar-los els salaries que tenien en juny de 1917, augmentats del 50% en els sous fins a 20 duros mens-- suals; 40% en els sous superiors a 20 duros fins a 25; 30% en els sous superiors a 25 duros fins a 30; 20% en els sous superiors a 30 duros fins a 40. Les remuneracions a aprenents i meritoris que den exceptuades. Els sous que per haver sofert millores des de -- juliol de 1917 resultin actualment superiors als produïts per les escales anteriors no seran alterats." V. també, "Acció" d'abril de 1932, p. 22.

(524) "Acció", setembre 1919, p. 10. "Aquestes són les millores que con-- siderem indispensables -acabava el document- per salvar el moment actual. Elles són el fruit d'un detingut estudi per arribar a fi-- xar el veritable encariment de la vida a Barcelona durant els -- darrers anys. Per això s'han tingut en compte els números-índex -- referent al cost de les primeres subsistències que mensualment pu-- blica el Museu Social, així com altres dades similars. S'ha consi-- derat que en tot el temps transcorregut fins a mitjans de l'any -- 1917 els sous de la dependència no sofriren augments sensibles de caràcter general per raó de l'encariment excessiu de la vida que aleshores ja s'iniciava, i sí sols aquells augments de caràcter -- particular que és costum fer per raó d'antiquetat o de bon compli-- ment. S'ha exceptuat als aprenents i meritoris per entendre que -- ells no són els directament afectats per l'anormalitat i han d'és-- ser objecte d'una reglamentació especial. Finalment es fa esment del descans dominical i del finiment del treball per les irregula-- ritats que s'hi cometen. En tot ens ha guiat un sentiment d'es--

tricta justícia. Per això no dubtem mereixeran l'aprovació de --
 l'entitat que us honoreu en presidir, la qual esperem sabrà tro-
 bar els mitjans necessaris per a què conjuntament amb les demés
 entitats patronals a les que ens adrecem també avui, les facin -
 adoptar per tot el comerç barceloní, en el més breu termini, doncs
 la més petita dilació perjudicaria els bons propòsits que ens ani-
 men a tots."

Pel que fa al ressò d'aquest escrit a la premsa, V. "El Diluvio"
 del 12 de febrer de 1919; "La Publicidad" del 13 de febrer de --
 1919, etc.

- (525) "El Diluvio", 12 de febrer de 1919; "La Publicidad", 13 de febrer de 1919.
- (526) Les entitats econòmiques aconsellaven i recomanaven als patrons que acceptessin els augments proposats, i pel que feia a la data de partida per a les millores salarials, "admitir, en el consejo y en la recomendación expresadas, por lo que afecta a la fecha - de que se parte en las bases para determinar los sueldos sobre - que conviene realizar los aumentos, la excepción de los que se - hubieran hecho antes de junio de 1917 con carácter de generali-- dad y en atención al alza de los precios". Tal com plantejaven - les bases del CADCI aquelles entitats recomanaven "encarecidamen- te" l'acompliment estricte de la legislació reguladora de les re- lacions del treball i consideraven la creació de comissions mix- tes conciliadores com a "procedimiento aceptable para resolver - las dificultades que pueda presentar la aplicación de los aumen- tos a los diversos casos que la realidad ofrece, así como para todo lo relativo a las demás bases".- "La Publicidad", 9 de març de 1919; "El Diluvio", 8 de març de 1919.
- (527) "La Publicidad", 10 de març del 1919; "El Diluvio", 11 de març - de 1919. V. també el manifest A los dependientes de escritorio, signat per una Comissió d'aquest ram que denunciava les seves con- dicions de treball i remarcava la necessitat de constituir "una masa compacta, afiliada con la federación del Trabajo", amb el - que "hariamos como los obreros manuales, nos impondríamos y nues- tra voluntad tendrían que acatarla los patronos a la fuerza", pu- blicat a "La Lucha" del 12 de març de 1919.
- (528) "Acció", setembre 1919, p. 10. En alguns casos les bases del Cen- tre foren ateses. Així, el CADCI palesaria la seva "complacencia hacia las casas comerciales que han mejorado los sueldos de sus -

dependientes, superiormente a lo establecido en las bases presentadas por el Centre y aprobadas por las entidades económicas" ("El Diluvio" del 13 de marzo de 1919). La dependencia de la casa Adolf Soldevila, por ejemplo, feia públic el seu reconeixement - al seu patró "por haber aceptado espontaneamente y en toda su integridad las bases sobre aumentos de sueldo presentadas por el CADCI, las que rigen en dicho establecimiento a partir del corriente mes" ("El Diluvio", 15 de marzo de 1919). El resultat global -- tanmateix fóra más aviat decepcionant. Així ho reconeixeria el mateix Centre un any més tard en una declaració pública, arran --- d'uns augments anunciats per la Federació de Fabricants de Filats i Teixits per als dependents dels seus despatxos i magatzems a partir del primer de gener de 1920. "El Centro, en esta ocasión - quiere recordar la decepción sufrida en el mes de marzo -de l'any anterior- con motivo de presentar a los patronos unas bases de mejorar, aprobadas sin discusión por todas las Corporaciones económicas, cuya característica era su modestia; a pesar de esta y el aval de aquellas entidades patronales solo fueron aceptadas dichas bases por un tanto por ciento muy reducido de patronos".- "El Diluvio", 4 de gener de 1920. Recordem també les paraules de Cambó sobre les demandes dels dependents, a la seva conferència del 31 d'octubre de 1919 al Palau de la Música Catalana (V. la nota 25 d'aquest capítol).

(529) V., més amunt, p. 451-452 i 472 .

(530) V., supra, p. 451-2.

(531) "Acció" d'octubre de 1919, p. 7.

(532) BALCELLS; A.- El Sindicalisme a Barcelona (1916-1923), p. 89.

(533) "Acció", setembre 1919, p. 10. Pel que fa a la Comissió Mixta del Treball a Catalunya, creada oficialment pel Real Decret esmentat del 11 d'octubre de 1919, V. "La Publicidad" del 10 d'octubre de 1919; "La Publicidad", 12 d'octubre de 1919; "La Publicidad", 15 d'octubre de 1919; "La Publicidad", 26 d'octubre de 1919. Igualment, es reorganitzaria l'Institut de Reformes Socials en aquestes dates. V. "La Publicidad" del 16 i del 17 d'octubre de 1919. Segons el cens laboral, patronal i obrer confeccionat d'acord -- amb el Real Decret esmentat, els patrons del ram del comerç sumaven 12.652 i els treballadors 12.018, sense comptar els menors -

de 19 anys. V. BALCELLS, A.- op. cit., p. 110.

- (534) "Esmentem després -indicava "Acció" d'octubre de 1919, p. 6- les dificultats que determinats elements patronals oposaven a l'aprovació de la llei de Jornada mercantil i les combinacions a què -- més tard recorregueren per a aconseguir es decretessin excepcions -la dels confiters i pastissers de Barcelona, per exemple- que de tant injusta i arbitrària l'ha tingut d'anul.lar recentment el Ministeri de la Governació" V. també, "La Publicidad" del 1 de setembre de 1919. La Unió Ultramarina fóra una de les entitats que es destacaria en la lluita per l'aplicació de la llei en el seu ram. V. així, "El Diluvio" del 4 de juny de 1919, "El Diluvio" -- del 21 de juny de 1919 "El Diluvio" del 14 de juliol de 1919.
- (535) "Acció" d'octubre de 1919, p. 6, remarcava així com els qui ha--- vien protestat de la promulgació de la llei de la jornada mercantil, "que van procurar evadir-ne el compliment i que miren d'in--- fringir-la tant com poden, costum en ells innata, ja que el propi succeí i, per mica de tolerància que hi hagi, esdevé encara, amb la llei de descans dominical i les demés poques disposicions que reglamenten el treball de la dependència", eren "els mateixos que avui s'erigeixen en els més fermes defensors de la llei de Jornada mercantil. I tingui's en compte diuen, els dependents, que aquesta llei no pot constituir la màxima aspiració de la classe quant a duració de jornada, puix abans d'entrar en vigor eren legió els qui gaudien ja de condicions molt més avantatjoses, cosa que en un dels articles de l'esmentada llei així es reconeixia."
- (536) V., així la nota de l'Associació de la Dependència Mercantil, la qual assabentava que "en la visita que hizo la semana pasada al - Ministro de la Gobernación una Comisión de la Federación Nacional Española de Dependientes, en unión del ex diputado señor Largo Ca ballero, para aclarar si los dependientes de comercio estaban incluidos en el Real Decreto de la jornada de ocho horas el ministro les contestó lo siguiente: Que los dependientes de comercio u -- obreros mercantiles estaban incluidos en los beneficios del Real Decreto y si alguna Junta Local de R.S. interpretando erroneamente lo dispuesto en el mismo, se negaba a escuchar las razones que alegara cualquier organismo de dependientes para no ser exceptuados de esta jornada, por estimar que el Real Decreto no hacía men ción a los mismos, se le indicara para enviar una Real Orden cir-

cular aclarando este extremo y no existiera ninguna duda sobre el particular."- "La Publicidad", 9 de setembre de 1919.

Enfront de la nota de l'Associació de la Dependència Mercantil, - la Cambra de Comerç de Madrid replicaria amb una altra referint - també una visita feta al ministre de la governació, en la que -- aquest darrer s'havia mostrat d'acord amb els criteris dels re-- presentants d'aquella corporació: "que se pretende crear una confusión entre la jornada mercantil propia de la dependencia de toda clase dedicada al despacho de los establecimientos comerciales, y la jornada industrial y agrícola, cuyas diferencias están bien claramente determinadas, pues mientras la primera se rige por la ley del 22 de julio de 1918 discutida y votada por las Cortes, la segunda se ha implantado mediante los R. decretos de 3 de abril, 24 de mayo y 21 de agosto último, que no se refieren a la jornada mercantil, ni en ningún caso podrían derogar una ley".- "La - Publicidad" del 13 de setembre de 1919.

(537) "Conocidas recientes manifestaciones V.E. --assenyalava el telegrama del Centre-, relativas inclusión dependencia mercantil Real Decreto jornada de ocho horas, considerándolas imprecisas, Centro Autonomista Dependientes Comercio requiere respetuosamente V. E., en nombre más seis mil socios, definición exacta su criterio --- aclarando categóricamente si dependencia es o no favorecida por - dicho Real decreto.- Torrens, vicepresidente." Telegrama al que - el ministro respondia amb un altre tot indicant que "solo puedo manifestarle que la ley de Jornada Mercantil y el Real Decreto de-- terminan la competencia sobre el caso a quienes se refiere, y --- siendo la Junta de Reformas sociales la llamada a resolver, este ministerio solo podría hacerlo en caso especial formulando recurso procedente". V. "La Publicidad" del 10 i del 13 de setembre de 1919, i "Acció" d'octubre de 1919, p. 6. "Com es veu -manifestava aquest butlletí darrer- no ens fou donada la contesta categòrica que nosaltres reclamàvem, la mateixa sort obtenien els telegrames de les altres entitats".

(538) V. "La Publicidad" del 2 de setembre de 1919 i del 13 de setembre de 1919. La CNT, per la seva banda, es manifestaria igualment per l'aplicació de la jornada de vuit hores "sin excepción alguna". V. "La Publicidad" del 14 de setembre de 1919.

(539) "Acció" d'octubre de 1919, p. 6. "Acció" d'abril de 1932, p. 22.

- (540) "La Publicidad", 24 de setembre de 1919. "Acció", abril 1932, p. 22. "Acció", d'octubre de 1919, p. 6. Segons aquesta R.O., el R.D. del 3 d'abril es referia a tota mena de treballs, pel que no podia acceptar-se que en fossin exceptuats amb caràcter general els de caire mercantil. Pel que feia a l'argumentació principal que plantejaven els patrons, segons la qual un Real Decret no podia derogar una llei con la del 4 de juliol de 1919 relativa a la jornada mercantil, la Real Ordre puntualitzava que la "Ley de 4 de julio de 1918 no es propiamente una ley de jornada, sino de descanso obligatorio. En ella se dispone que el personal a que afecta -- tiene derecho a un descanso no interrumpido de 12 horas diarias y de otras dos horas para comer, no estableciendo duración de jornada, aunque por conclusión se llega a la máxima de 10 horas. Así, computada la jornada de 10 horas, la ley no impide que pueda ser -- menor, y aún lo admite la manera terminante que en el artículo 9 al disponer que cuando por pacto, costumbre o reglamento se hallen establecidos o se establezcan condiciones más favorables al descanso que las señaladas por la ley, esta no las alterará ni aún en lo referente a las excepciones señaladas en el artículo tercero."
- (541) Així, "La Publicidad" del 26 de setembre de 1919 remarcava que la implantació de la jornada de vuit hores "ha causado en ciertas esferas industriales de Cataluña cierta inquietud y especialmente entre la clase patronal textil". En aquest sentit el diari reproduïa les declaracions d'un industrial, segons les quals "la jornada de ocho horas significa en plazo no lejano la muerte total de nuestra industria. Podrá mantenerse durante algunos meses, porque todas -- las naciones que han sobrevivido a esta guerra, tienen desorganizadas sus industrias textiles. Hay grandes demandas de género, y -- hasta que se organicen las industrias extranjeras, continuarán las demandas a nuestras fábricas. Pero, una vez llegada nuevamente la normalidad, no solo serán las ventajas que tienen sobre nosotros las demás naciones para exportar los tejidos y estampados, sino -- que siendo nuestra nación tributaria en maquinaria de Bélgica, Francia e Inglaterra especialmente, forzosamente la competencia ha de inclinarse en favor de las producciones extranjeras. Para llegar a este resultado, Bélgica implantará, dentro de poco, la jornada de 10 horas. Alemania tiene implantada ya la de 11 (...) y todos los -- paises, en fin, se aprestan a que sea lo más favorable para ellos

esta guerra que se ha iniciado con la paz. La Federación de Hilados y Tejidos debería unir su acción con la Federación Patronal, - procurando por todos los medios posibles sostener los actuales horarios. No ir contra los aumentos de los jornales, sino contra la inercia en acometer la producción intensiva que necesitamos."

La Cambra Industrial, per la seva banda, en un informe adreçat a -- la Junta de l'Institut de Reformes Socials mostrava el seu criteri que la jornada de treball no havia d'ésser, en tot cas, inferior a la dels altres països europeus, no podia dictar-se amb uniformitat per a tot l'Estat i per a totes les branques de la indústria i del comerç i plantejava una sèrie de propostes respecte de la jornada de treball, del Decret del 3 d'abril de 1919, sobre formació professional i associació obrera i patronal; en definitiva, l'informe -- implicava la suspensió dels efectes del Real Decret esmentat i la neutralització del avanç aconseguit per la classe obrera. V. El Informe de la Cámara Industrial. La implantación de la jornada de -- ocho horas.- "La Publicidad", 30 de setembre de 1919. V., enfi, les declaracions de Bartomeu Amengual, secretari de la Cambra de Comerç i Navegació a "La Publicidad" del 1 d'octubre de 1919; El comentari Las ocho horas. Comercio y producción, a "La Publicidad" del 3 d'octubre de 1919. V. també BALCELLS, A.- op. cit., p. 82-83.

- (542) V. "Acció" d'octubre de 1919, p. 6-7. "La Publicidad" del 27 de setembre de 1919, "La Publicidad" del 4 d'octubre de 1919, "La Publicidad" del 6 d'octubre de 1919, "La Publicidad" del 7 d'octubre de 1919, "La Publicidad" del 13 d'octubre de 1919,- "La Publicidad" - del 17 d'octubre de 1919. També altres entitats es mostrarien contràries a l'extensió de la jornada de vuit hores als dependents, - com la Cambra de Comerç ("La Publicidad" del 28 de setembre de --- 1919 i del 1 d'octubre de 1919) i la Confederación Patronal Española ("La Publicidad" del 11 d'octubre de 1919), a part d'altres --- agrupacions patronals del ram del comerç com el Círculo de Ultramarinos ("La Publicidad", 4 d'octubre de 1919), els venedors de detall reunits al Foment del Treball Nacional a finals de setembre - de 1919 ("La Publicidad", 1 d'octubre de 1919), els carboners ("La Publicidad" del 12 i del 14 d'octubre de 1919), etc.
- No tots els patrons s'oposarien a la jornada de vuit hores. V. --- així les declaracions d'Eduard Conde, un dels propietaris dels magatzems El Siglo a "La Publicidad" del 1 d'octubre de 1919, mos---

trant la seva posició favorable a la nova reforma i la decisió - dels magatzems d'acomplir-la. Igualment farien les ferreteries, - d'acord amb l'Associació Ferratera ("La Publicidad" 3 d'octubre de 1919).

- (543) La premsa barcelonina, durant el mes d'octubre de 1919, reflectiria igualment la batalla dels dependents de Madrid i d'altres ciutats espanyoles per la jornada de les vuit hores, especialment davant la resolució de la Junta Local de Madrid de l'Institut de Reformes Socials contrària a les vuit hores. V. així "La Publicidad" del 4 d'octubre de 1919.
- (544) Informe del Centre de D. del C. i de la I, recorriendo a la información abierta por la Junta L. de R.S.- "La Publicidad", 1 d'octubre de 1919. A l'Informe, ultra l'esmentat a les notes 534 i 535 d'aquest capítol, contestava altres argumentacions patronals contra la jornada de les vuit hores com el que "la mena de treball - dels dependents" els permetia una "jornada més llarga que els de més obrers": "i no es fixen que amb tal afirmació confessen que - pot rendir-se el mateix treball en menys temps, si aquell s'intensifica, i aleshores lògicament i humanament s'imposa una reducció de jornada". L'Informe del CADCI indicava també que altres possibles perjudicis no es produirien d'aplicar-se la mesura de manera general, car impediria "tota possibilitat de competència local ni forana". En contrapartida, la nova jornada oferia per als dependents, entre els seus "innombrables avantatges", el "millorament cultural de la classe per mitjà d'escoles professionals que, com les que sosté el Centre Autonomista i a les que avui assisteixen prop de dos mil alumnes, es veuran més concorregudes no havent-se de donar les lliçons a les hores intempestives d'ara, de lo qual se'n ressent la salut del dependent àvid d'enriquir llur intel·lecte"; la "pràctica d'una vida moderna de relació", "l'exercici a l'aire lliure", i havia de contribuir "d'una manera indirecta a la solució del greu problema de l'habitatge, permetent als dependents viure lluny del cos de la ciutat amb lo qual obtindran una economia en els lloguers i una atmosfera de sanitat en compensació de la viciosa que respiren durant la jornada de treball".- "Acció" d'octubre de 1919, p. 6.
- (545) "Acció", abril 1932, p. 23.

- (546) "La Publicidad", 4 d'octubre de 1919. "Acció" d'abril de 1932, p. 23.
- (547) L'actuació patronal es dirigiria, primer, a aconseguir una ampliació del terme per a presentar sol·licituds d'excepcions, com ho feia la Cambra de Comerç mitjançant un telegrama adreçat al ministre de la Governació ("La Publicidad", 28 de setembre de 1919) o la Unió Comercial i Industrial ("La Publicidad" del 1 d'octubre de 1919), pròrroga que obtindrien per deu dies ("La Publicidad" del 3 d'octubre de 1919); i posteriorment a aconseguir la major generalització possible d'excepcions, mentre els grups de comerciants refractaris decidien -i promovien- que llurs establiments es regissin per la llei de la jornada mercantil mentre no fossin resoltes les excepcions demanades i les protestes formulades a la seu central de l'Institut de Reformes Socials davant l'acord de la Junta Local de Barcelona com el recurs que interposava el Círculo de Ultramarinos. V. "La Publicidad" dels dies 1, 4, 6, 13, 17 d'octubre de 1919. De no aconseguir els seus propòsits els patrons es proposarien llavors, com a segona línia reivindicativa, la llibertat d'horari per als establiments tot respectant les 8 hores de treball per als dependents ("La Publicidad" del 4, 6 i 17 d'octubre de 1919).
Els botiguers de la Unió Gremial protestarien també per les accions dels dependents al carrer que els obligaven a tancar llurs establiments. V., així, "La Publicidad" del 7 d'octubre de 1919.
- (548) "Acció", gener 1919, p. 6. "No volem pas -afegia la nota- que sistemàticament es dediquin públiques lloances als treballs de la Secció, però sí que les crítiques que vulguin fer-hi s'ajustin a la veritat i al ver companyerisme. I creiem encara més convenient que tota opinió en pro o en contra, es manifesti directament als membres de les Juntes, quins estan sempre disposats a escoltar i recollir iniciatives i criteris dels socis, sens excepció. Som tots companys d'una mateixa causa i és amb correcció i benevolença que hem de lluitar per ella."
- (549) V. supra, p. 452-453.
- (550) UDINA, E.- Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat, p. 48-49.
- (551) "Acció", abril 1932, p. 23.

- (552) V., així, la informació de "El Diluvio" del 13 de gener de 1919, titulada Sindicato Mercantil: "Se nos dice que no tardará en quedar constituido el Sindicato Mercantil, que estará integrado, entre otras, por las entidades Empleados de Escritorio, Centre Autonomista de D. del C. i de la I., Dependencia Mercantil -Asociación de la-, Centro Unión Mutua de Cobradores y Mozos". Ignorem si aquesta notícia té quelcom a veure amb el Sindicat Mercantil de la CNT que, segons M. Sans Orenge es constituí abans de la vaga de La Canadencia, a finals de 1918, i del que trobarem els primers temptejos o assajos de creació a finals de 1917, com ja indicarem al capítol anterior. V. SANS ORENCA, M.- Els treballadors mercantils dins el moviment obrer català.- Barcelona, 1975, p. 110, i el capítol anterior, p. 408-409.
- (553) "Acció", juny 1920, p. 9. El maig de 1920, Marià Vendrell era --- president d'organització i Treball.
- (554) "Acció", novembre 1919, p. 1. El punt primer de l'ordre del dia d'aquesta assemblea extraordinària, segons el butlletí "Acció" -- d'octubre de 1919, p. 1, era: "Proposició del Consell Directiu referent a l'ingrés de la Secció Permanent d'Organització i Treball en la Organització Social de Dependents".- V. també, "La Veu de Catalunya" del 18 d'octubre de 1919.
- (555) "Acció", novembre 1919, p. 1. V., també, supra, p. 453.
- (556) V. supra, p. 441 i 444.
- (557) CARDÚS, J.- Centre Autonomista de Dependents. La Secció d'Organització i Treball.- "El Diluvio", 12 de maig de 1920. V., pel que fa a aquest article de Cardús, infra, p. 555 i sgs.
- (558) Recordi's el parer esmentat de Carreras i Palet més amunt, p. 453.
- (559) Aquesta paralització dels gremis enregistrada quan, en celebrar-se la junta general ordinària de la Secció d'Organització i Treball, el 21 d'octubre de 1919, i elegir-se la nova junta de govern, no eren designats "els vocals, presidents dels Gremis -excepte el de Viatjants i Corredors- quins nomenaments no són avui necessaris, donada la nova actuació de la Secció d'Organització i Treball, en virtut del acord amb les organitzacions sindicals obreres, de quin acord donà compte el Consell Directiu en la Junta general extraordinària celebrada el dia 18 d'octubre", segons "Acció" de novembre de 1919, p. 6.

- (560) "No cal dir-vos -manifesta el mateix butlletí esmentat a la nota anterior, p. 7- que després de la Junta general extraordinària - que celebrà nostre centre", el 18 d'octubre, "i del acord que en la mateixa es prengué, quedà nostra actuació -del Gremi de Viatjans i de Corredors- un xic més reduïda, mes per això no deixarem mai i sigui on sigui, el fer sentir nostra veu competent i autoritzada, per a demanar tot lo que el viatjant i corredor, pugui i degui haver de menester per a sa reivindicació i millora, - en tots els estaments de la vida. Dintre breu temps vos donarem - compte dels acords i gestions fetes, en tots els terrenys que -- per a assolir ço que anteriorment hem indicat, havem realitzat i quin resultat no podem predir, perquè seria anticipar-nos als -- acontereiments que puguin esdevenir."
- (561) Juntament amb Marià Vendrell, eren elegits Ramon Domingo i Rogé - com a secretari, Ignasi Gual i Roca com a vocal directiu, i Joa-- quim Valentí i Sisternes com a vocal secretari, a part de Fran-- cesc Maresch que continuava com a secretari. "La novella Junta -- -assenyalava "Acció" de novembre de 1919, p. 6-, amb tot i les es-- pecialíssimes circumstàncies perquè deurà travessar, vé inspirada amb els més grans desitjos per a dur a bon compliment les aspira-- cions de la classe, empleant per a tal fi tots els mitjans que es-- tiguin al seu abast".
- (562) V. més amunt, la p. 464 . Segons "Acció" de desembre de 1919 a marg de 1920, p. 14, el 13 de novembre de 1919 prenia possessió de les seves funcions la nova junta de govern d'Organització i Treball. "Trobant-se la qüestió social en un període evolutiu, aquesta Jun-- ta segueix amb atenció els diferents aspectes que va presentant i prepara el programa d'actuació, en primer lloc per a donar-vos-- en compte i després per a portar-lo a la pràctica".
- (563) V. BALCELLS, A.- op. cit., p. 111-115. També, La Federación Patronal y el lock-out.- "La Publicidad" del 1 de novembre de 1919; i Las luchas sociales en Barcelona. Levantamiento del lock-out y de las huelgas. Patronos y obreros conciertan unas bases de arreglo.- "La Publicidad" 14 de novembre de 1919. Aquest darrer número con-- té també un dietari del "lock-out" entre el 2 i 13 de novembre, in-- clusius.
- (564) BALCELLS, A.- op. cit., p. 115. V. també "El Diluvio" del 1 de de

sembre de 1919; "La Publicidad" del 2 de desembre de 1919, i dels dies següents; "El Diluvio" del 23 de gener de 1920; "El Diluvio" del 25 de gener de 1920 i "El Diluvio" del 27 de gener de 1920.

- (565) Ja al "lock-out" acordat a finals d'octubre de 1919, es produïa -- l'adhesió al mateix de la Unió Gremial ("La Publicidad" del 1 de novembre de 1919), els adherents a la qual es proposaven de tancar llurs establiments durant vint-i-quatre hores en solidaritat amb els patrons ("La Publicidad", 2 de novembre de 1919), si bé el --- dilluns dia 3, que era l'assenyalat, la majoria dels comerços romaien oberts, "excepto unos cuantos que al medio dia abrieron sus - puertas" ("La Publicidad" del 14 de novembre de 1919). Pel que fa al "lock-out" de finals de novembre de 1919 a finals de gener de 1920, aquest afectà també moltes oficines i magatzems segons "La - Publicidad" del 2 de desembre de 1919. Aquest cop, el comerç al - detall tancaria de manera quasi total el 4, 5 i 6 de desembre de 1919 "como acto indubitable de adhesión" a l'actuació de la Federació Patronal de Barcelona i d'acord amb ella. V. "La Publicidad" - del 5 de desembre de 1919, i "La Publicidad" del 8 de desembre de 1919. També els botiguers, el 13 de juny de 1920, tot responent a la invitació de la Federació Patronal, tancarien llurs establiments entre les 10 i les 12 del matí, "en señal de protesta del comercio por haber sido aceptada la dimisión del Excelentísimo señor capitán general" -Milans del Bosch-, segons indicaven uns cartells petits que "fueron retirados poco después de colocados a requerimiento de los guardias de seguridad que a tal fin visitaban los estableci-- mientos" alhora que instaven també els botiguers a tornar a obrir. V. "El Diluvio" del 13 de febrer de 1920.

Les "circumstàncies anormals" també farien que el butlletí "Acció" no sortís durant els mesos de desembre, gener i febrer. V. "El Diluvio", 16 de març de 1920. El mes de març sortiria un número que englobaria els tres mesos.

- (566) "Acció" de desembre 1919 març de 1920, p. 14. "Acció" d'abril de 1920, p. 2 i 9; "Acció" d'abril de 1932, p. 23.

El primer butlletí esmentat cridava també els socis a col.laborar en aquesta tasca i contestar el qüestionari, car "totes les dades que ens dongueu sobre la vida de treball seran els nostres millors arguments pel dia de demà".

Assenyalem també que durant l'any 1919, una ponència elaboraria un "qüestionari de les millores que s'haurien de concedir als viatjants i corredors de comerç per l'estat, companyies carrileres i navileres, Mancomunitat i classes patronals", al si del Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI. V. "Acció" de febrer de 1919, p.7; "Acció" de setembre de 1919, p. 11; "Acció" d'octubre de 1919, p.7; "Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 15. Una junta general extraordinària d'aquest gremi, el 3 de gener de 1920 nomenaria una comissió permanent encarregada de "l'execució" d'aquest qüestionari, formada per Victor Ribera, Rafael Bruguera, Dàvid Ferrerons, Antoni Nadal, Josep M. Magriñà, i Cugat Guilera.

- (567) "Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 14. La primera conferència projectada i que no fou autoritzada, havia d'anar a càrrec de Marià Vendrell, president d'Organització i Treball, i el seu tema havia de girar entorn dels "esdeveniments que llavors passaven a Barcelona". Una primera lectura en fóra feta al Consell Directiu del CADCI el 7 de gener de 1920. V. "Acció" d'abril de 1920, p. 2. V., infra, p. 551 .

Pel que fa a les altres conferències que hom projectava dur a terme, el butlletí "Acció" subratllava: "No cal que us recomanem la conveniència de què hi assistiu, doncs tenim la seguretat de que no hi faltareu, perquè heu d'ésser els primers en demostrar lo molt que la qüestió us preocupa i, per tant, que voleu que la dependència ocupi el lloc que li pertoca entre els que treballen" ("Acció" cit., de desembre del 1919 a març de 1920, p. 14).

- (568) "Acció" d'abril de 1932, p. 23.

- (569) "Acció" d'abril de 1920, p. 2. El 7 de gener de 1920, segons aquest butlletí mateix, el Consell Directiu acordava "suspendre la campanya contra l'augment dels lloguers en vista de que no arriben a vint-i-cinc el número de comunicants, o sigui el tres per mil dels nostres socis". Sobre el problema de l'habitatge, vegi's més endavant la nota 606 i la p.610-611.

Més bona acollida sembla que tingué aquell qüestionari abans esmentat, car el butlletí "Acció" d'abril del 1920, p. 9, remarcava que "tot i fer pocs dies que s'ha repartit entre els socis la nostra Crida a la Dependència són ja nombroses les respostes al Qüestionari que han arribat a les nostres mans".

"Tots estem convençuts -afegia el mateix butlletí més endavant- de que la dependència no està atesa com se mereix, però són molts els qui ignoren fins a quin grau arriba la desatenció de la classe patronal. Si no fos el secret que estem obligats a guardar --- (...), convindria que transcrivíssim algunes de les respostes que hem rebut i per elles veurieu que la veritable situació d'alguns dels nostres companys és molt més llastimosa de lo que mai podreu suposar. Sous irrisoris, condicions de treball deplorables, tractes vexatoris, jornades molt més llargues de vuit hores, de tot hi ha (...); és precis que la dependència surti de l'estat de depressió en què es troba, és indispensable que desapareguin temors ridícols i que tots col.laborem en l'obra de reivindicar els nostres drets com a homes i com a obrers. La Secció té molt ben encarrilats una sèrie de treballs que creiem han de portar-nos a -- aquest resultat, però necessitem la vostra col.laboració. Si de -- moment no la sol.licitem públicament en la Junta general que tenim que celebrar és perquè les circumstàncies no ho permeten; per això us la demanem per mitjà de la Crida esperant que la nostra demanda no caurà en el buit." Tanmateix, les respostes al qüestionari no eren proutes com perquè no apareguessin queixes dels dirigents de la Secció com la que esmentem de Marià Vendrell a la nota 579 -- d'aquest capítol.

(570) "Acció" d'abril de 1920, p. 2. "El Diluvio", 22 de desembre de -- 1919. V. la nota 48 d'aquest capítol, Vicens A. Ballester de la -- Unió Catalanista s'adheriria a aquest escrit del CADCI en un artícle titulat La pau social, publicat a "El Diluvio" el 30 de desembre de 1919. Puig i Cadafalch en rebre la comissió del CADCI que li feia lliurament d'aquest document, es limità a manifestar que trametria l'escrit al Consell Permanent de la Mancomunitat. Respecte de l'actuació de la Mancomunitat en les qüestions socials, recordi's la queixa de Noguer i Comet en una sessió d'aquesta corporació sobre la seva manca de sensibilitat social (V. la nota -- 498 d'aquest capítol). Aquesta queixa també ens fóra repetida personalment per Ràfols i Camí en comentar una altra sol.llicitud feta més endavant pel CADCI a la Mancomunitat en el camp dels ser--veis socials.

(571) Ens hi hem referit en part a la nota 528 d'aquest capítol. V. "El Diluvio" del 31 de desembre de 1919 i del 28 de gener de 1920. La

Federació de Fabricants exigia a més a més que "los dependientes rompiesen o entregasen los carnets correspondientes al Sindicato de la Unión Mercantil"-és de creure que es refereix al Sindicat Mercantil de la CNT. Segons el darrer "El Diluvio" esmentat, aquesta disposició va acomplir-se. "En cambio, la concerniente al aumento de sueldos algunos patronos lo han cumplido; pero son muchos - los que todavía no lo han realizado, y aún es más ni siquiera han referido nada de dicho acuerdo patronal a la dependencia". El --- CADCI, per la seva banda, "y en su nombre la sección permanent de organización y trabajo" feia pública "su simpatía hacia la actitud -bien inspirada en su fondo, pero incompleta en su desarrollo- de la Federación de fabricantes de hilados y tejidos de Cataluña al ofrecer a la dependencia de los despachos y almacenes de dicho ramo una mejora en sus sueldos a partir del 1 de enero. La dependencia mercantil se encuentra actualmente en una irrisoria inferioridad respecto a las demás clases trabajadoras en materia de reivindicaciones económicas, cosa que los patronos, por su propia dignidad, y atendiendo a la misión de los dependientes, no deberían -- consentir. (...) -Segueix tot seguit el text esmentat a la nota 528- Hoy es una entidad patronal la que ofrece unas bases de mejora y el Centro estará a la expectativa de la suerte que las mismas obtengan. Finalmente el Centro espera que la actitud de la Federación de hilados y tejidos de Cataluña será imitada por los organismos representantes de los demás ramos."- "El Diluvio" del 4 de gener de 1920.

En una nova nota, el CADCI demanaria als dependents del ram de filats i teixits que li comunicuessin "como ha sido cumplido a fin de enero por la clase patronal el acuerdo de aumentar los sueldos, tomado por la Federación de Fabricantes de Hilados y Tejidos de -- Cataluña".- "El Diluvio" del 6 de febrer de 1920.

(572) En no arribar-se a un acord i en haver aparegut el Real Decret -- del 24 d'abril de 1920 que creava la Comissió Mixta del Treball -- en el Comerç i els Comitès Paritaris, ambdues entitats suspènien aquestes relacions a l'espera de la constitució efectiva d'aquest novell organisme de conciliació. V. "El Diluvio" del 1 de maig de 1920.

(573) "Acció", juny 1920, p. 1. El Consell Directiu del CADCI prenia -- aquesta resolució el 13 d'abril de 1920. Assenyalem també aquí --

que el Consell Directiu, el 11 de maig de 1920, encarregaria a la Secció Permanent de Propaganda Autonomista la realització d'una -- vetllada "a benefici dels dependents de comerç presos per qüestions socials", que se celebraria el 5 de juny de 1920. Per a "cooperar materialment" a aquest festival, la mateixa secció obriria una subscripció a benefici també dels dependents empresonats per qüestions socials, que abastaria la quantitat 85'25 pts., les quals sumades a les 438 obtingudes al festival, comportaven la quantitat de --- 523'25 pts. V. "Acció" d'agost de 1920, p. 8.

(574) "Acció" d'abril de 1932, p. 23-24.

(575) El CADCI duria a terme, la primera quinzena de març, converses amb l'Associació de la Dependència Mercantil, Centre de Viatjants, Associació de Viatjants, Unió Ferratera, Associació Professional de Dependents i Empleats de Comerç, i, d'acord amb aquestes entitats, amb els presidents de la Cambra de Comerç, Cambra Industrial, Lliga de Defensa Industrial i Comercial i Foment del Treball Nacional, "amb el fi de saber la disposició en què es trobaven per a fer alguna cosa en quant a l'augment de sous a la dependència i a la possibilitat de fixar un salari mínim. Convençuts mútuament de què -- qualsevol gestió que s'intentés tenia que fracassar per l'egoisme mal entès de bona part de la classe patronal, vàrem convenir que, entenent d'estricta justícia l'augment de sous a la dependència i la fixació de salaris mínims per a la mateixa, s'havia d'anar a la seva consecució per aquells mitjans de major eficàcia. Després de detingut estudi es va creure el millor la creació d'uns Comitès Paritaris i una Comissió Mixta, quins acords fossin obligatoris i -- condemnat amb multes executives el seu incompliment. Per això es -- proposà la publicació del Reial Decret -que creés aquest organisme de conciliació- (...) i es gestionà de la manera més eficaç possible que fos acceptat pel Govern (...)." - "Acció" de juny de 1920, p. 10. "Acció", maig 1920, p. 4; "Acció" d'abril de 1932, p. 24.

(576) "Acció" d'abril de 1932, p. 24. "Aquella iniciativa, escriu Ramon Noguera i Comet a les seves memòries inèdites Al llarg de la meua vida, p. 264-265, va ésser l'origen de tota l'organització paritària de la vida del treball espanyol reglamentada per l'Estat i -- que, establerta en temps de la Monarquia, la República no sols respectà sinó que perfeccionà en forma que molts pocs estats europeus podien presentar millor, constituint un dels avanços socials més -

remarcables de la nosta vida col.lectiva". "Acció", juny 1920, p. 1.

- (577) El 29 d'abril de 1920, Marià Vendrell informava al Consell Directiu del CADCI sobre aquest novell organisme i l'organ de direcció del CADCI el nomenava per a la funció esmentada.- "Acció" de juny de 1920, p. 1.
- (578) V. la nota 567 d'aquest capítol.
- (579) "Agrafm molt les respostes que ja hem rebut -assenyalava també -- M. Vendrell-, algunes d'elles molt ben documentades i plenes --- d'orientacions, però lamentem en gran manera que d'entre nostres socis n'hi hagi tan pocs que es preocupin de la situació del dependent que ni tan sols vulguin prendre's la molèstia d'omplir un qüestionari. Què creieu potser que els de la S. d'O. i T. ja som prou savis? Mercès pel favor, però heu de comprendre que si fem unes preguntes és perquè necessitem les respostes. I encara que no les necessitéssim, com pot actuar una secció com la nostra si no compta amb la col.laboració i l'entusiasme dels seus socis? Amb quina autoritat podem emprendre cap gestió si quan us demanem una col.laboració tan senzilla no ens la doneu?"- "Acció", -- maig 1920, p. 12.
- (580) "El consum de queviures que fan els socis del Centre i llurs famílies és fabulós -proseguia el mateix Vendrell-. Si aquests -- queviures en lloc de comprar-los a la menuda els comprem a l'engrós, suprimim una sèrie d'intermediaris que els encareixen i per tant abaratim la nostra vida. Inspirat en aquest desig i en el de que en tot lo que de nosaltres depengui devem ajudar als demés - obrers, vaig presentar al Consell Directiu una proposició, aprovada per la Secció, per a crear una cooperativa especial que vé a ésser com la socialització dels queviures."- "Acció", maig 1920, p. 12. Sobre la cooperativa de consum, supra, p. 446-448.
- (581) "La manera més justa i més lògica -continuava Vendrell- per a entendre's patrons i dependents en lo que respecta a salaris, condicions de treball, etc., són els Consells Paritaris, per gremis, en els quals els mateixos interessats disposant d'armes iguals, - es posen d'acord sobre dels punts que els hi interessin, però tenen un perill i és que el dependent hi actua cohibit perquè es - trobi davant del seu patró d'avui o del que ho pot ésser demà i

no pot defensar els seus punts de vista amb el vigor que ho faria si aquells amb qui ho discutís no el poguessin perjudicar. Per a solventar aquesta dificultat, el millor camí és que els Consells Paritaris no resolguin més que els petits conflictes que dintre del gremi es presentin, però que tot allò que sigui d'ordre general com salaris, horari, etc., i tot allò en què no puguin posar-se fàcilment d'acord ho posin a la resolució d'un organisme superior que ells mateixos creïn i en el que deuen anar-hi els especialistes i els caps de brot de cada part i aquest organisme fóra la Comissió Mixta elegida pels patrons i dependents, per separat, que formessin els Consells Paritaris. Dintre d'aquesta Comissió Mixta els assumptes es tractarien amb més altesa de mires i amb més serenitat que dintre dels Consells Paritaris perquè així com dintre d'aquests es toparia amb l'esperit raquític que pot tenir un ram petit, dintre de la Comissió Mixta l'esperit fóra més ampli perquè allí hi estarien representats tots els rams de la producció i per la pràctica sabem tots que un petit botiguer i un gran comerciant es miren les coses des d'un punt de vista molt diferent." "Acció", maig 1920, p. 12.

- (582) "Recomanem des d'ara als nostres socis -afegia també- que es preocupin intensament de la qüestió; que facilitin a la Secció d'Organització i Treball quantes dades puguin referents a salaris, condicions de treball, etc., per a què a aquesta li sigui fàcil colleccionar-les i informar-les degudament a fi de que després serveixin d'arguments irrefutables als representants de la dependència que vagin als Consells Paritaris i a la Comissió Mixta. Penseu que de la documentació que aquests portin i de la traça que tinguin en defensar els nostres punts de vista en depèn el millorament i el benestar de la dependència."- "Acció" de maig de 1920, p. 12.
- (583) V. supra, p. 465. Marià Vendrell mateix i Joan Torrens, president del CADCI en aquests moments, acabarien per establir-se pel seu compte propi.
- (584) V. supra, p. 547.
- (585) "El Diluvio", 6 de maig de 1920 que porta la convocatòria i la recomanació de la junta de govern d'Organització i Treball que tots els socis hi assistissin, atesa la transcendència de la creació de l'organisme paritaria, sobre el que havia de tractar la reunió.

"Acció" de juny de 1920, p. 9-10.

(586) "La dependència, afegia Marià Vendrell, considerada socialment, és un cos malalt que necessita dels cuidados constants del metge i nosaltres com a individus de la família, més ben dit, com a tutors - estem obligats a vetllar perquè el malalt estigui ben atès i la seva curació sigui ràpida. Un especialista va voler-se encarregar -- d'aquesta curació i nosaltres vàrem accedir-hi. De cop i volta --- aquest especialista cau impossibilitat i abandona al malalt. De moment esperàrem que pogués tornar a actuar, doncs no volíem mancar al compromís contret, però la impossibilitat del metge es perllongava i el malalt dels cuidados s'anava agravant. ¿Podíem nosaltres permetre que aquest estat durés indefinidament havent-hi altres -- mitjans de curació? Si això haguéssim fet, ens haurien titllat --- d'inhumans i amb raó. Aquí teniu exposat amb tota franquesa el motiu que ens ha impulsat a fer actuació social a pesar de la convinió i ens pensem que no ens direu pas que ens hem extralimitat, -- doncs si bé podíem apurar tots els mitjans de curació, hem prescindit de tots aquells que podien fer pensar a dit especialista que -- volíem prendre-li la feina que pogués fer el dia de demà, i ens hem limitat a un sol procediment difícil i costós si es vol, però que nosaltres hem considerat de major efectivitat després de pensar-hi molt."- "Acció", juny 1920, p. 9-10.

(587) "Acció", juny 1920, p. 10.

(588) V. la nota 575.

(589) CARDUS, J.- Centre Autonomista de Dependents. La Secció d'Organització i Treball.- "El Diluvio", 12 de maig de 1920.

(590) "El Diluvio", 1 de maig de 1920. El cens de patrons i dependents -- havia de servir a efectes electorals per a l'elecció dels representants als Comitès Paritaris. El cens dels dependents era format sobre la base de les llistes presentades pels patrons i les reclamacions fetes per les associacions de dependents. Així, per --- exemple, "El Diluvio" del 13 de maig reproduïa una nota del CAOCI que demanava als associats, els patrons dels quals no haguessin presentat la llista de la dependència de la seva casa, durant el 18 -- de maig, data límit en principi per afer-ho, "que se sirvan ellos -- mismos, de acuerdo con sus compañeros o individualmente, redactar estas listas y presentarlas antes del día 23 en las oficinas del -- Centre, para que este pueda reclamar la inclusión colectiva en el

censo que ha de elegir los Comités paritarios" ("El Diluvio", 13 de maig de 1920). També l'Associació de la Dependència Mercantil - recordava la data de lliurament de les llistes per part dels pa---trons i indicava que, cas d'ésser-hi exclòs algun dependent, fos comunicat a l'Associació per a demanar la corresponent inclusió -- ("El Diluvio", 15 de maig de 1920). La Junta d'Establiment de la - Comissió Mixta, decidiria, en acabar-se aquell termini, d'admetre fins el 22 de maig inclòs totes les relacions de dependents que -- presentessin els patrons ("El Diluvio", 20 de maig de 1920). Amb anterioritat, aquesta Junta d'Establiment havia recordat a través de la premsa l'obligació dels patrons afectats pel Real Decret del 24 d'abril de 1920 i d'acord amb el que dictava el mateix, d'elaborar aquelles llistes. V., per exemple, "El Diluvio" del 9 de maig de 1920.

Marià Vendrell obtindria de la Junta d'Establiment de la Comissió Mixta que el CADCI pogués revisar el Cens "i incloure els asso---ciats que no hi siguin", segons informava aquest al Consell Directiu del Centre el 11 de juny de 1920 ("Acció" de juliol de 1920, - p. 1).

El Cens de la dependència mercantil es renovaria anualment. V., -- així, "Acció" d'agost de 1921, p. 1; "El Diluvio", 2 de setembre - de 1921; "El Diluvio", 30 de març de 1922; "El Diluvio", 2 d'abril de 1922; "El Diluvio", 30 d'abril de 1922; "El Diluvio", 14 de --- juny de 1923.

El Cens de 1920, "a todas luces incompleto y deficiente", donaria 11.127 patrons i 13.730 dependents, i el de 1922, 27.615 patrons i 53.519 dependents, distribuïts com segueix, d'acord amb la classificació de la Comissió Mixta:

1920	Banca, Assegurances	Transports	Venda al major	Detall
Patrons:	229	439	5577	4882
Dependents:	2787	423	7192	3228

1922	Banca	Assegurances	Transports	Major	Detall	Alimentació
Patrons	112	168	682	7963	7517	11173
Dependents	4185	2364	2945	27584	6975	9465

V. "Anales", abril-maig-juny 1922, p. 131-133.

- (591) Les possibles exclusions venien de la condició segons la qual les entitats que tenien dret a formar part de la Junta d'Establiment - de la Comissió Mixta calia que portessin dos anys de funcionament.

V. la nota següent.

- (592) El Sindicat d'Empleats de Banca i Borsa adreçaria així un telegrama al ministre de la Governació tot demanant la modificació de la condició de dos anys de constitució d'una associació per a poder formar part de l'esmentada Junta d'Establiment, atès que aquell era la "única entidad representativa profesión Banca" ("El Diluvio", 8 de maig de 1920). "El Diluvio" del 21 de maig de 1920 recensionaria també l'assemblea d'aquest sindicat realitzada per a tractar del R.O. del 24 d'abril que havia dictat aquella clàusula restrictiva. El Ministeri del Treball, per un altre costat, demanaria dades i informació sobre aquest tema a la Junta mateixa d'Establiment i aquesta informaria "que el Sindicato de Empleados de Banca y Bolsa se compone de 2.386 socios, que no figura en la Junta ningún representante del primer grupo llamado de Banca y Bolsa, y que todas las representaciones de los demás grupos, sin discrepancia, consideran procedente, conveniente y de equidad que se autorice la representación de aquel sindicato en la Junta".- "El Diluvio" del 29 de maig de 1920. La mateixa Junta elevaria una consulta al ministre del Treball "sometiendo a su decisión; por ser caso dudoso, si han de ser o no incluidos en las listas electorales los camareros y mozos de cafés y hoteles". V. també, "El Diluvio" del 20 de maig de 1920.
- (593) Els Comitès Paritaris s'estructuraven en quatre grups en els que es dividia el comerç: 1, Banca, Borsa, Caixes d'Estalvi i Previsió, Assegurances, Infomes i Telèfons. 2, Transports per mar i per terra, Agències de Duanes, Docks i Magatzems de Dipòsits, Empreses de llum i força. 3, Majoristes, 4, Detallistes.- "Acció" d'abril de 1932, p. 24; "El Diluvio", 2 de juliol de 1920. El nombre de representants per als Comitès Paritaris era de 6 patrons i 6 dependents per al primer grup, i de 9 i 9 per cada un dels altres tres grups; a cada representant, a més a més, li corresponia un suplent. Cada elector elegia quatre persones pel que feia al primer grup i sis pel que feia als altres tres grups, i actuava de la mateixa manera respecte de l'elecció dels suplents. Les llistes electorals, per una altra banda, havien estat dividides "por distritos municipales y sobre la base, dentro de cada distrito, de los domicilios de los centros de trabajo ocupados por los obreros".- "El Diluvio", 20 de maig de 1920; "El Diluvio", 2 de juliol de 1920. Segons aquest darrer periòdic, la proclamació de

candidats havia de fer-se el 11 de juliol de 1920, l'elecció el 18 de juliol, diumenge, i el 25 del mateix mes la proclamació --- dels elegits. V. també, "Acció" de juliol de 1920, p. 7 i 8. Pel que fa als nou grups creats de Comitès Paritaris i estructuració de la Comissió Mixta, V., infra., p. 590-1.

- (594) "Acció", agost 1920, p. 9; "El Diluvio", 13 de juliol de 1920.
- (595) La junta de govern d'Organització i Treball convocaria un Consell general extraordinari de socis del Centre, el 3 de juliol per tal d'elegir els socis que, en nom del CADCI, havien de figurar a les candidatures unitàries de representants de dependents als Comitès Paritaris, a raó d'un representant i d'un suplent per cada grup - ("Acció", juliol 1920, p. 7). Es possible, tanmateix, que hom decidís en aquesta assemblea de canalitzar l'elecció a través dels Gremis, car el butlletí "Acció" d'agost de 1920, p. 11, assabenta que la junta de govern del Gremi de Confeters, "fent ús de les seves atribucions", havia nomenat per a representant i suplent del corresponent grup dels Comitès Paritaris, el 10 de juliol de 1920, "el seu secretari En Lluís G. Fabregat, per a el Comité, i En Amer Seculi, president del Gremi, com a suplent" ("Acció" d'agost de 1920, p. 11).
- (596) "Acció" d'agost de 1920, p. 9; "Acció" d'abril de 1932, p. 24.
- (597) La Comissió Mixta i els Comitès Paritaris.- "Acció" d'agost de 1920, p. 9. "Aquesta plenitud de funcions de la Comissió Mixta -- hi llegim també-, acompanyada de la plenitud d'autoritat per a fer complir ço que acordí, és lo que ens ha fet acudir a ells tan esperançats. No perquè pensem treure'n la satisfacció de nostres aspiracions màximes des d'ara, sinó perquè esperem que ben aviat veurem reparades les injustícies que sofreixen molts dels nostres companys en el seu sou i en les seves condicions de treball. Aquesta és la nostra finalitat immediata que en bé de tots desitgem -- veure prompte satisfeta, però anem més lluny en les nostres aspiracions."
- (598) "El canvi de règim econòmics -hom hi afegia- que avui regeix és per a nosaltres la més important finalitat material que perseguim dins de la Comissió Mixta. Lo primer que d'ella ha de sortir, a part dels efectes de la seva missió conciliadora, és el salari mínim, doncs d'ell depèn el benestar d'un sens fi de dependents que

pateixen uns sous irrisoris i que demostren, en qui els donen, un desconeixement absolut de la més elemental llei del salari, com és la de que aquest ha d'estar d'acord amb el cost de la vida. Si l'home treballa per viure, lo menys a què té dret és que el fruit del seu treball sigui suficient per viure".- "Acció", agost, 1920, p. 9.

(599) "Acció" d'agost de 1920, p. 10.

(600) "(...) si hem treballat amb entusiasme -llegim al mateix comentari esmentat a les dues notes anteriors- per la creació dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta, ha sigut perquè creiem que d'aquests organismes poden sortir-ne solucions harmòniques a tots els conflictes socials. Els elements integrants de la Comissió -- Mixta i dels Comitès Paritaris són els més indicats per a demostrar l'eficàcia de la seva actuació. Els dependents de comerç senten el malestar propi d'aquells que no veuen degudament recompensats els seus esforços dintre del treball, però són més propicis a la concòrdia perquè no han sentit encara l'aspror de la lluita. Si d'aquesta Comissió en surten solucions justes, el dependent en serà el primer beneficiat, i s'haurà demostrat per la pràctica -- que per aquest mitjà pot arribar-se a restablir-se l'equilibri in dispensable entre tots els elements de la producció."- "Acció" -- d'agost de 1920, p. 10.

El Gremi de Viatjants cridava els socis a què comunicassin les infraccions de treball i informessin de les seves condicions de treball, a fi de poder actuar amb eficàcia al si dels Comitès Paritaris; el Gremi de Confiters mostrava el seu optimisme i l'entusiasme i la fe dels seus representants al Comité Paritari i a la Comissió Mixta, els quals anaven "disposats a suportar totes les conseqüències de les lluites que forçosament se desenrotllaran, per tal d'assolir les màximes avantatges econòmiques a favor del nostre estament, i de fer prevaler per damunt de tot els nostres drets indiscutibles. Avui no insistim més en els nostres -- optimismes, però assegurem que tots el greuges, vexacions, injustícies o pretericions de que sien víctimes nostres companys, tindran el ressò adequat en el si del Comité o de la Comissió i seran defensats amb l'energia i decisió que convingui."- "Acció" -- d'agost de 1920, p. 10-11. V., també, "Acció" de setembre de 1920,

p. 11. El Gremi de Viatjants i Corredors, al butlletí "Acció" --- d'octubre de 1920, p. 8, es feia ressò també de les "moltes consultes de companys respecte a les gestions portades a terme fins avui pels Comitès Paritaris. La necessitat inaplaçable de resoldre l'anguniosa situació econòmica d'una gran majoria de viatjants i corredors, els patrons dels quals no s'han posat a to amb les - circumstàncies, justifiquen abastament tals impaciències."

"Acció" de novembre de 1920, p. 6-7, duia un altre comentari sobre el mateix tema del Gremi de Viatjants i Corredors, sota el títol - La Comissió Mixta: "Molts companys s'han acostat a nosaltres preguntant-nos les avantatges que pervindran concretament als viatjants i corredors de les millores acordades per la Comissió Mixta. Com que la nostra missió dintre la dependència, és especialitzada, res s'ha pogut tractar encara pels Comitès Paritaris que fes referència particularment a nosaltres. Més endavant hauran d'estudiar-se les millores a què són acreedores no solament els corredors i viatjants, sinó els demés dependents especialitzats en algun ram - del seu treball. Considerem un encert haver començat per a millorar les condicions dels més soferts i desvalguts encara que els - impacients, els eternals descontents, els habituals pertorbadors, - neguin encert i eficàcia a la tasca laboriosa i fructífera dels - nostres companys en el si d'aquells organismes. Ara bé; molts dels que ens han consultat -tots, gairebé, dissortadament-, ens han -- confessat que guanyaven salaris entre 200 i 250 pessetes i encara que alguns percebeixen suplementes per comissions, etc., volen saber si almenys poden reclamar de llurs patrons que se'ls consideri com els més humils dels dependents que amb ells comparteixen -- la tasca. Nosaltres els diem que sí, que en tant no es concreti el que ha de guanyar, com a mínim, un viatjant deu considerar-se com simple dependent i no sols els que no arriben a guanyar les 300 pessetes, sinó fins els que guanyen més d'aquest mínim, deuen reclamar els augments proporcionals acordats per la Comissió Mixta, i denunciar amb valentia tots els casos d'incompliment. Ja sabem que molts consideren escasses les millores obtingudes. No és pas que aquestos tinguin un criteri més cabal que nosaltres de la realitat del moment; també nosaltres les considerem escasses, però - així i tot ens temem que la covardia d'un il.limitat nombre de -- companys farà que escasses com són, sien burlades les tals millores, i que si no devenen totalment efectives la culpa principal -

la tindrem nosaltres. Per això aprovem la tasca dels Comitès Paritaris; si som incapaços de fer complir la llei per a beneficiar-nos d'un migrat avantatge, assolit amb no petit esforç, amb quina força voldríem exigir la totalitat de les nostres aspiracions." Pel que fa al tema de les millores salarials que aprovà la Comissió Mixta i la polèmica que suscitaren, de la que aquest comentari se'n fa ressò, vegi's més endavant, p. 560 i sgs.

- (601) R.R. de l'Associació de la Dependència Mercantil publicava un article curt, titulat la dependència mercantil, a "El Diluvio" de 17 d'agost de 1920, en el que subratllava que el treball de la dependència entraria "en nuevas normas" amb la constitució dels Comitès Paritaris. "Tenemos puesta -afegia més endavant- los dependientes de comercio toda nuestra esperanza en los trabajos de los Comitès paritarios". Destacava després la discriminació en la situació dels treballadors mercantils respecte dels obrers dels altres oficis que guanyaven "todos" "de diez a quince pesetas diarias o más". "¿Acabará tal estado de cosas -es preguntava més endavant- con la constitución de los Comitès Paritarios? Así lo --creemos y así lo deseamos. Si su funcionamiento no resulta beneficioso para nuestra clase, quedarán, señores del Comité, decepcionados por completo todos los dependientes de comercio." El mateix autor d'aquestes ratlles tornaria a insistir sobre la situació de la dependència en un article sota el mateix títol que l'anterior, a "El Diluvio" del 25 d'agost de 1920 en el que novament mostraria la seva esperança i confiança en l'actuació del novell organisme conciliador.
- (602) V., així, per exemple Conflictos del treball a "Catalunya Social" del 24 de desembre de 1921; HOSTENCH, F. Problemas sociales. El derecho moderno y su función orgánica.- "El Diluvio", 9 d'abril de 1922; AVALOS, A.- Una institución social. La Comisión del Trabajo, su influjo en la vida de Barcelona y sus enemigos sistemáticos.- "El Diluvio" del 26 de febrer de 1923.
- (603) BALCELLS, A.- op. cit., p. 124.
- (604) "El Diluvio", 11 de maig de 1920; "Acció" de juny de 1920, p. 1; "Acció" d'abril de 1932, p. 24. Segons el butlletí esmentat del mes de juny, el governador civil va suspendre, en un primer moment, aquesta assemblea si bé després revocà aquesta ordre.